

**UNIVERZITET U SARAJEVU
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA
ODSJEK ZA SIGURNOSNE I MIROVNE STUDIJE**

**TEMA: ULOGA PSIHO-FIZIČKE SPOSOBNOSTI U RADU POLICIJE U
KANTONU SARAJEVU**

-Magistarski rad -

MENTOR: Prof.dr. Zlatan Bajramović

STUDENT: Armin Karkelja

Broj indexa: 1031/II-SPS

SARAJEVO, septembar 2024. godine

SADRŽAJ

UVOD.....	5
PREDMET I PROBLEM ISTRAŽIVANJA.....	6
CILJEVI ISTRAŽIVANJA.....	7
Naučni cilj.....	7
Naučna eksplikacija.....	7
Naučna deskripcija.....	7
Društveni ciljevi istraživanja.....	7
METODE ISTRAŽIVANJA.....	8
Metode prikupljanja podataka.....	8
Izvori podataka.....	8
HIPOTEZE ISTRAŽIVANJA.....	8
1. POJMOVNO ODREĐENJE, ORGANIZACIJA I DUŽNOSTI POLICIJE.....	10
1.1. Teorije o nastanku policije.....	11
1.2. Funkcije policije.....	13
1.3. Historijat policije.....	14
2. ULOGA PSIHO-FIZIČKE SPOSOBNOSTI U RADU POLICIJE U KANTONU SARAJEVO.....	17
2.1. Značaj motoričkog kretanja u selekciji policijskih službenika.....	21
2.2. Procjena motoričkih sposobnosti u selekciji policijskih službenika.....	21
2.3. Osnovne karakteristike psihološke procjene u selekciji policijskih službenika.....	23
2.4. Elementi psihološke procjene u selekciji policijskih službenika.....	27
2.5. Efektivnosti i efikasnosti.....	29

2.6. Uloga psihologa u radu s pripadnicima specijalnih policijskih jedinica.....	31
3. ISTRAŽIVAČKI DIO.....	39
4. ZAKLJUČAK.....	57
5. LITERATURA.....	66
6. SKRAĆENICE.....	69

UVOD

Policija je služba javne uprave kojoj je povjereno čuvanje javnog reda i poretka. Također pojam označava i zgradu u kojoj se nalazi ta uprava. Policija građanima pruža zaštitu njihovih temeljnih ustavnih prava i sloboda i zaštitu drugih ustavom zaštićenih vrijednosti. Policijski poslovi u prvom redu su:

- zaštita života, prava, slobode, sigurnosti i nepovredivosti osobe
- zaštita javnog reda i mira te imovine
- sprečavanje kaznenih djela i prekršaja, njihovo otkrivanje i prikupljanje podataka o tim djelima i počiniteljima
- traganje za počiniteljima kaznenih djela za koje se progoni po službenoj dužnosti, i prekrsaja te njihovo dovođenje nadležnim tijelima
- traganje za imovinskom koristi stecenoj kaznenim djelom
- protueksplozijska zastita
- poslovi zastite zracnog prometa propisane posebnim zakonom
- poslovi na moru i unutarnjim plovnim putevima iz nadležnosti policije
- nadzor i upravljanje cestovnim prometom,
- poslovi sa strancima
- nadzor državne granice,
- postupanje s uhicnikom i pritvorenikom
- osiguranje i zastita osoba, objekata i prostora
- drugi poslovi određeni zakonom.

Okončanjem rata u Bosni i Hercegovini, impliciralo je to da ona postaje “*program*” u sferi interesovanja međunarodnih faktora, koji su nastojali ostvariti adekvatnu reformu tadašnjih policijskih snaga. Uvjetujući mnoge promjene, dovelo je isključivo samo do neefikasnog, necentraliziranog policijskog sistema, koji u svojoj suštini ne funkcioniše u kontekstu u kojem je zamišljen (*što primarno ne mora značiti ako je sistem necentraliziran da je i nefunkcionalan*) što na kraju nije slučaj sa BiH.

PREDMET I PROBLEM ISTRAŽIVANJA

Slučaj ubistva u Tuzli od 07.02.2024. godine u kojem je policajac van dužnosti ubio ženu u ugostiteljskom objektu, slučaj ubistva djevojke u Sarajevu koju je 22.03.2014. godine ubio pripadnik Državne agencije za istrage i zaštitu (SIPA) kao i slučaj ubistva djevojke u Mostaru koju je ubio pripadnik Federalne uprave policije 07.04.2012. godine pokazuju da postoje problemi u radu policije. Predsjednik sindikata policijskih organa u BiH izjavio je da je posljednji sistematski pregled u policijskim agencijama na nivou države (Granična policija BiH, SIPA i Direkcija za koordinaciju policijskih tijela) bio prije 14 godina. Ministar unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo izjavio je da su osigurana sredstva kako bi policijski službenici uradili potrebne sistematske preglede.¹

Istraživanje u ovom radu ide smjerom provjere ukupnog stanja u 16 policijskih agencija, koliko ih zvanično ima u BiH, o psiho-fizičkom stanju uposlenih. Prethodno navedene činjenice o ubistvima koja su počinili policijski službenici kao i činjenica da nisu urađeni potrebni pregledi duži niz godina postavljaju psiho- fizičku sposobnost za obavljanje policijskih poslova i zadataka za predmet rada. Problem rada obuhvata niz pitanja koji tretiraju psiho- fizičku sposobnost i kriterije za obavljanje policijskih poslova i zadataka. U skladu sa ovim postavljena su pitanja za istraživanje: Kako i koliko često se provode sistematski pregledi među zaposlenima u Upravi policije Kantona Sarajevo? Da li možemo komparirati stanje zaposlenih u Upravi policije Kantona Sarajevo sa drugim policijskim agencijama u BiH? Da li je potrebno vratiti periodične preglede i uvesti vanredne sistematske preglede zaposlenih u policijskim agencijama u BiH?

Primjena motoričkih i psiholoških testova kao instrumenta u cilju selekcije ljudskih resursa i potencijala za potrebe policije, omogućuje nam utvrđivanje stepena potrebnih vještina i sposobnosti pri odabiru ljudskih potencijala i resursa. Isto tako instrumenti koji se koriste za procjenu nivoa motoričkih sposobnosti i psiholoških karakteristika mogu biti polazna osnova za kreiranje postupaka unapređenja postojećih ljudskih potencijala i resursa. Sa obzirom da kompleksnih istraživanja za procjenu motoričkih sposobnosti pri selekciji ljudskih potencijala i resursa za potrebe policije još uvijek nema, koristi se hipotetski model sastavljen od motoričkih sposobnosti snage, brzine, koordinacije, fleksibilnosti, ravnoteže,

¹ faktor.ba/vijesti/drzavni-policajci-obavili-posljednji-sistematski-pregled-prije-14-godina/224979 pristupljeno 02.03.2024. (pristupljeno 03.05.2024.)

preciznosti i izdržljivosti. Kada je u pitanju procjena psiholoških karakteristika pri selekciji policijskih službenika, raznovrsnost metoda psihološke procjene otvara mogućnost ispitivanja širokog spektra psiholoških karakteristika, a time i identificiranja pojedinaca sa nepoželjnim i poželjnim karakteristikama, te prepoznavanje onih koji su najpodobniji za policijski posao. S obzirom da svaka od mjera procjene ili mjeri druge karakteristike ili ima određene metodološke prednosti i nedostatke u poređenju sa drugom, sličnom mjerom, za što potpunije rezultate neophodna je primjena što više različitih vidova psihološke procjene, zbog čega najveću prepreku što potpunijoj psihološkoj procjeni pri selekciji policajaca predstavljaju finansijska i vremenska ograničenja.

CILJEVI ISTRAŽIVANJA

Naučni cilj

Na osnovu saznanja o predmetu istraživanja izdvajaju se sljedeći naučni ciljevi istraživanja:

Naučna eksplicacija

Naučnom eksplicacijom kao naučnim ciljem se nastoji postići “naučno saznanje o uzročnopoljsedičnim odnosima, društvenim zakonima i naučnim objašnjenjima“ (Termiz, 2009:222). Stoga je naš eksplicacijski cilj utvrditi količinu stresa kojem su svakodnevno izloženi pripadnici policijskih jedinica te u skladu sa tim donijeti mjere smanjenja istog kroz različite programe psihološkog savjetovanja.

Naučna deskripcija

Naučnom deskripcijom se razmatraju uzroci kao što je prethodno navedeno, kako bi se što bolje i na jedan konkretniji i razumljiviji način tema magistarskog rada prezentovala.

Društveni ciljevi istraživanja

Pripadnici policijskih jedinica se svakodnevno susreću s različitim stresnim situacijama koje se uglavnom ne mogu izbjeći. suočavaju se sa najokrutnijim društvenim sadržajima i vrlo specifičnom i zahtjevnom organizacijom rada. Porast kriminaliteta vodi sve okrutnijim sadržajima u društvu što utiče na sve veću stresogenost ovog posla. Stres proizlazi iz samog sadržaja posla i organizacije posla. Pregled brojnih istraživanja provedenih u svijetu ukazuje na to da pripadnici ovih jedinica težim procjenjuju stresore vezane za organizaciju posla. Smatra se da takvi rezultati proizlaze iz nedovoljne pripremljenosti i obučenosti za takve obaveze.

METODE ISTRAŽIVANJA

Osnovne metode:

Analiza - obzirom da ćemo koristiti knjige, naučne radove, i drugi dokumenti nastojat će se izdvojiti svi potrebni podaci u svrhu ovog istraživanja.

Sinteza - Metoda sinteze je postupak naučnog istraživanja i objašnjavanja stvarnosti putem sinteze jednostavnih sudova u složenije. Iz svih nevedenih relevantnih podataka te činjenica koji će biti prezentirani u nastavku, rad će biti zaokružen složenijim zaključkom koji upotpunjuje tematsku cjelinu.

Komparativna metoda

Statistička metoda

Metode prikupljanja podataka

Metoda analize sadržaja – njom otkivamo, definišemo i odabiremo podatke. Prednost ove metode je što omogućava istraživanje na daljinu, bez obzira u kom vremenu se vrši istraživanje.

Izvori podataka

Kroz ovo istraživanje i u samu svrhu istog koristit će se izvori koji se po svom sadržaju podudaraju sa predmetom istraživanja. Literatura podrazumijeva knjige, dokumente, web izvore o sigurnosti, obuci i obrazovanju policijskih službenika i policijskim agencijama.

HIPOTEZE ISTRAŽIVANJA

Generalna hipoteza

Mentalna i fizička pripremljenost službenika policije omogućava da obavljanje poslova i zadataka na zaštiti javnog reda i mira kao i života i imovine fizičkih i pravnih lica bude efikasno i u skladu sa zakonom.

Posebne hipoteze:

- Selekcija ljudskih resursa i potencijala, primjenom motoričkih testova kao instrumenta selekcije je postupak izbora određenih kandidata za određenu policijsku aktivnost, pri čemu se vrši procjena mogućnosti realizacije dostignuća kandidata u vršenju dužnosti za određenu policijsku aktivnost u budućnosti i to temeljem četiri ravnopravna faktora: poznatost finalnog cilja selekcije kandidata, tj. modela policijskih aktivnosti, procjena poznatosti motoričkih sposobnosti i vještina

kandidata, procjena poznatosti postupka transformacije motoričkih sposobnosti i vještina budućeg kandidata i procjena svojstva kandidata nad kojima je izvršena selekcija.

- Mentalna pripravnost zapravo pruža službenicima alate pomoću kojih oni uzbuđenje drže na umjerenom nivou kroz pojačavanje osjetilne percepcije i kognitivne sposobnosti kako bi mogli optimalno odgovoriti.
- Mentalnom zdravlju policijskih službenika općenito je posvećeno nedovoljno pažnje, te se o tome priča najčešće kada oduzmu sebi život ili učine neko krivično djelo nakon čega u fokus dolaze svi problemi koji se tiču nedovoljne psihološke podrške ovoj skupini.

1. POJMOVNO ODREĐENJE, ORGANIZACIJA I DUŽNOSTI POLICIJE

Riječ policija potiče od grčkih riječi *politeuein* što znači biti građanin ili učestvovati u političkim aktivnostima i *polis* što znači grad ili država. Ove definicije naglašavaju važnost pojedinca, političkog procesa te države ili vlade (Roberg, Crank, Kuykendall, i Sherman, 2004). Prema Masleši (1999) i Miletiću (2003) dostupni izvori ukazuju na to da se riječ „police“ pojavila prvi put u francuskom jeziku 1250 godine. Najpribližnije značenje dobiva međutim početkom XVII stoljeća. Prema drugim izvorima u XIV stoljeću kralj Karlo V nazivao je dobrom policijom cjelokupnu administraciju koja se bavila općim stvarima, a u XVI stoljeću riječ policija dobiva značenje održavanja javnog reda. Pod pojmom policije u najširem smislu podrazumijeva se sustav posebnih tijela unutrašnje uprave koja u obavljanju poslova iz svog djelokruga raspolažu institucionalnom prinudom.² U objektivnom smislu policija je određena garantivnom (zaštitnom) funkcijom prema javnom poretku i ustrojem koji omogućava da se zaštitna funkcija policije prinudno ostvari. U funkcionalnom smislu uglavnom je prihvaćena podjela na administrativnu (upravnu) i kriminalističku (sudsku) policiju. Policijski poslovi u prvom redu su:

- zaštita života, prava, slobode, sigurnosti i nepovredivosti osobe,
- zaštita javnog reda i mira te imovine
- sprječavanje kaznenih djela i prekršaja, njihovo otkrivanje, i prikupljanje podataka o tim djelima i počiniteljima
- traganje za počiniteljima kaznenih djela za koje se progoni po službenoj dužnosti, i prekršaja te njihovo dovođenje nadležnim tijelima
- traganje za imovinskom koristi stecenoj kaznenim djelom
- protueksplozijska zaštita
- poslovi zaštite zračnog prometa propisane posebnim zakonom
- poslovi na moru i unutarnjim plovnim putevima iz nadležnosti policije
- nadzor i upravljanje cestovnim prometom,
- poslovi sa strancima
- nadzor državne granice,
- postupanje s uhicnikom i pritvorenikom
- osiguranje i zaštita osoba, objekata i prostora

² Ivanda, S: Policijsko upravno pravo, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Pravni fakultet u Osijeku, Osijek, 2011.

- drugi poslovi određeni zakonom.

Policija je središnja služba Ministarstva koja obavlja poslove određene zakonom i drugim propisima. Policija građanima pruža zaštitu njihovih temeljnih ustavnih prava i sloboda i zaštitu drugih Ustavom zaštićenih vrijednosti. Policijski službenik je službenik prema Zakonu o policijskim poslovima i ovlastima i službenik Ministarstva koji obavlja poslove usko povezane s policijskim poslovima. Radi obavljanja policijskih i drugih poslova osnivaju se policijske uprave. Policijska uprava na području za koje je osnovana:

1. procjenjuje stanje sigurnosti, predviđa vjerojatni razvoj sigurnosne situacije, procjenjuje rizike, definira prioritete postupanja te planira mjere i radnje, kao i potrebne resurse, na temelju čega donosi Stratešku procjenu kao temeljni dokument iz djelokruga policije na regionalnoj razini,
2. na temelju Strateške procjene donosi Strateški plan rada policijske uprave,
3. usklađuje, koordinira, usmjerava i nadzire rad policijskih postaja,
4. izravno obavlja policijske poslove iz svog djelokruga i sudjeluje u obavljanju složenijih poslova iz djelokruga policijskih postaja,
5. obavlja druge poslove utvrđene posebnim propisima.

Policijski službenik ima pravo na profesionalni razvoj u policijskoj službi. Profesionalni razvoj policijskog službenika odvija se kroz kontinuirano obrazovanje i stručno usavršavanje te napredovanje u službi. ³Policijski službenik može napredovati promicanjem u zvanje, premještanjem i imenovanjem.

1.1. Teorije o nastanku policije

U svom djelu „Policija i društvo“ Roberg, R., Crank, J. Kuykendall, J., i Sherman, W. L. pozivajući se na više autora (Lane, 1967; Johnson, 1981; Cooper, 1975; i Mokkonen, 1981) navode četiri osnovne teorije o nastanku policije. To su:

- teorija o kontroli nereda;
- teorija o kontroli kriminala;
- teorija o kontroli klasnih sukoba; i

³ Dujović, Jagoš (2006) Rukovođenje i upravljanje sistemima sigurnosti, Sarajevo: Fakultet političkih nauka

- teorija o urbanoj disperziji.

1. *Teorija o kontroli nereda* objašnjava nastanak policije radi sprečavanja nasilja mase. Na primjer, u Bostonu je tri puta došlo do velikih nereda prije nego što je uspostavljena policijska uprava. Do nereda je dolazilo i u drugim gradovima 30-tih i 40-tih godina devetnaestog vijeka.⁴

2. *Teorija o kontroli kriminala* ističe da je povećana stopa kaznenih djela uslovlila uspostavu nove vrste policije. Prijetnja redu i miru u društvu u obliku drumskih pljačkaša ili nasilnih džeparoša (koje danas zovu uličnim napadačima) stvorila je atmosferu straha. U većini gradova u ovom periodu postojala je zabrinutost zbog nasilnih kradljivaca i kaznenih djela u vezi s imovinom.

3. *Teorija o kontroli klasnih sukoba* objašnjava nastanak policije zbog ekonomske i klasne eksploatacije. Njeni zagovornici ističu daje istovremeno došlo do razvoja gradova, industrije i policije. U ovom periodu mnogi ljudi različitog društvenog položaja i etničke pripadnosti koristili su svaku priliku da poboljšaju svoju ekonomsku situaciju. To je dovodilo do velikih podjela u društvu, pa su pripadnici srednje i više klase, koji su uglavnom bili bijelci, uz to Anglo-Saksonci i protestanti, htjeli da pronađu način kako da drže pod kontrolom siromašne imigrante, koji često nisu bili ni protestanti, a ni anglo saksonskog porijekla. Ova teorija zastupa mišljenje daje modema policija samo sredstvo u rukama industrijske elite koja je htjela ugušiti otpor eksploatiranih radnika koje je koristila kao pogon za pokretanje kapitalizma.

4. *Teorija o urbanoj disperziji* prema kojoj su mnoge policijske uprave osnovane zato jer su ih imali drugi gradovi, a ne zato što je postojala stvarna potreba za njima. Policija je smatrana sastavnim dijelom državne strukture koja je bila neophodna za postizanje stabilnosti u društvu.

Postoje dokazi kako se naglašava u prilog svim ovim teorijama, međutim, nijedna teorija nije u potpunosti zadovoljavajuća. Iako je u nekim gradovima dolazilo do velikih nereda, prije nego što su osnovali nove policijske uprave, u nekima to nije bio slučaj.

⁴ Masleša R. (2008), *Policija i društvo*, Priština

1.2. Funkcije policije

Prema Miletiću (2003) četiri su temeljne funkcije policije u savremenom društvu i to:

- Upravna funkcija;
- Kaznena funkcija;
- Prekršajna funkcija;
- Normativna funkcija.

Isti autor naglašava da:

- upravnu funkciju policija ostvaruje vršenjem upravne aktivnosti (grupe upravnih poslova) iz svog zakonom utvrđenog djelokruga i nadležnosti;
- krivičnu funkcija policija ostvaruje vršenjem kaznenih aktivnosti, dakle prevencijom i suzbijanjem kriminalnih aktivnosti počinitelaca kaznenih djela;
- prekršajnu funkciju policija ostvaruje vršenjem aktivnosti koja se odnosi na sprječavanje prekršaja, otkrivanje prekršaja i podnošenje zahjeva za pokretanje prekršajnog postupka, te na kažnjavanje za određene prekršaje iz „oblasti sigurnosti“, i s tim u vezi na pronalaženje i privođenje počinitelaca ovih prekršaja.
- konačno, normativnu funkciju policija ostvaruje na način da vršenjem poslova iz svog djelokruga, odnosno izvršavanjem policijskih propisa policija iste istovremeno i tumači, te ispituje njihovu efikasnost u praksi. U tom smislu policija u praksi dolazi u priliku da provjeri da li se ostvaruju ciljevi zbog kojih su norme donijete, kakva je uloga tih normi, da li su odgovarajuće, da li ih treba mijenjati i u kom smislu.

Često dolazi do preplitanja sadržaja pojedinih funkcija policije te određene radnje i postupci policije mogu biti istovremeno upravnog, prekršajnog, kaznenog, pa i normativnog karaktera.⁵ Pored navedenih isti autor navodi kako policija obavlja i mnoge druge pravne poslove kao što su radnopravni, imovinsko-pravni i drugi poslovi koji se odnose na personalna, materijalno-financijska i druga pitanja i koji ne potpadaju niti pod jednu od

⁵ Masleša R., Policija i društvo, Priština, 2008.

navedenih funkcija policije. Ovi poslovi nisu direktno usmjereni na oblast sigurnosti jer se njima izravno ne ostvaruje sigurnost države i nazivaju se pratećim poslovima policije.⁶

1.3. Historijat policije

Povijest policije pokazuje da je ona jedna od najstarijih službi u ljudskom društvu, odnosno državi. Kao elementarni oblik društvene kontrole, slobodni smo reći da je policija starija i od same države. Jedan od najstarijih primjera rada policije je održavanje reda i mira unutar plemena u kojima porodica, klan ili pleme primjenjuju neformalna i običajna pravila ili norme ponašanja. Ponašanje koje odstupa od normi često je bilo brutalno kažnjavano (npr. odsijecanjem ruke zbog krađe ili stavljanjem usijanog željeza na čelo počiniocima kaznenih djela). U suštini svaki član grupe imao je neko ovlaštenje da primijeni neformalna pravila. Način održavanja reda i mira unutar klana i plemena počeo se mijenjati nastankom Rima i gradova-država u Grčkoj. Do 594. godine p.n.e. u Grčkoj i trećeg stoljeća p.n.e. u Rimu, održavanje javnog reda i mira bila je odgovornost imenovanih sudija, tj. privatnih lica koja za to nisu bila plaćena. Prvi plaćeni državni službenici za održavanje reda i mira bili su *praefectus urbi*, funkcija koja je nastala u Rimu oko 27. godine p.n.e. U 6. godini n.e. Rim je imao veliku državnu policiju koja je patrolirala ulicama danju i noću. U načelu osnovne policijske funkcije u antičko doba bile su u rukama vladalaca, vojske i vojnih starješina, kao i robovlasnika. Razlog takvoj organizaciji policije nalazi se u samoj organizaciji državnica (polisa) čije funkcije Nakon pada Rimskog carstva na evropskom kontinentu je preovladavala anarhija sve do 12. i 13. stoljeća, kad su kraljevi preuzeli odgovornost za provođenje zakona. Preuzimanje odgovornosti za provođenje zakona od strane kraljeva podrazumijevalo je pojačan rad tzv. noćne straže sastavljene od grupe građana koji su noću patrolirali ulicama u potrazi za požarom ili drugim problemima i imenovanjem pojedinaca koji bi provodili istrage, hapšenja i ubirali poreze. U nekim zemljama, kao što je Francuska, bile su angažirane i konjičke patrole.

U 12. stoljeću u Engleskoj, kralj je imenovao šerife da izriču novčane kazne i nadziru sustav čuvanja reda i mira po kojem je svaki član okruga od deset kuća odgovoran za ponašanje ostalih članova okruga. Takav sustav održavanja reda i mira postojao je stoljećima i bio je zasnovan na podjeli u grupe od po deset porodica ili deset grupa po deset porodica.

⁶ Ono, M., Sachau, D. A., Deal, W. P., Englert, D. R. i Taylor, M. D. (2011). Cognitive Ability, Emotional Intelligence, and the Big Five Personality Dimensions as Predictors of Criminal Investigator Performance. *Criminal Justice and Behavior*, 38(5), str. 471-491.

Vremenom su te zajednice od deset puta po deset kuća prerasle u župe, a nekoliko stotina takvih zajednica postale su poznate kao grofovije. Danas je područje od nekoliko stotina takvih zajednica slično okrugu. U ovakvom sustavu muškarci stariji od petnaest godina činili su *posse comitatus*, grupu zaduženu za gonjenje odbjeglih kriminalaca.

Godine 1285. Westminsterški statut propisao je da svaka župa mora imenovati dva redara koji bi pomagali šerifu. Redari su, kao i šerif, ispitali prijestupe (provodili istrage), uručivali sudske pozive i naloge, vodili računa o zatvorenicima i nadzirali rad noćne straže.⁷ U 13. vijeku zakon su provodile sudije koje je imenovao kralj, te šerif i redari. Krajem 13. stoljeća u Engleskoj je otvoren ured sudije za prekršaje. Okružni šerif bio je zadužen za održavanje reda i mira u okrugu, a pomagao mu je sudija za prekršaje kojem su pomagali redari.⁸ Takav sustav bio je osnova za razvijanje sustava za provođenje zakona koji je ostao u funkciji do 19. stoljeća. Svi ovi ljudi, izuzev šerifa, svoj posao obavljali su na dobrovoljnoj osnovi. Njihov posao nije bio popularan, tako da je postalo uobičajeno da plate nekom drugom da ga obavlja. U mnogim slučajevima plaćali bi jednoj osobi iz godine u godinu da obavlja posao umjesto imenovanih na to mjesto, ali oni nisu željeli da to rade. Često su ti ljudi koji su posao obavljali umjesto njih bili nedovoljno plaćeni, a uz to, bili su stariji ljudi, slabo obrazovani i neefikasni. Ovi nedostaci odmgli su stvaranju bolje slike o policiji u očima sredine.

Krajem 18. stoljeća hiljade porodica počelo se seliti u novonastale industrijske gradove u potrazi za poslom. Način života se promijenio i došlo je do neviđenih društvenih nemira. Postojeći sustav za provođenje zakona, prvenstveno sudije za prekršaje i redari nisu mogli adekvatno reagirati na probleme koji su nastali kao rezultat ovih promjena. Tamo gdje se primjenjivao sustav održavanja reda i mira uz pomoć redara-noćnih stražara, redari koje su imenovale mjesne sudije patrolirali su ulicama župe tokom dana. Redari su imali ograničene ovlasti i kad bi zatražili pomoć građana oganizirajući «hajku» za zločincem, oni bi ih obično ismijali, umjesto da im pomognu. Noću je dužnost redara bila patroliranje pustim ulicama i održavanje ispravnosti uličnih svjetiljki. Ove pojedince ste, međutim, prije mogli zateći dok spavaju u krčmi, umjesto da obavljaju svoju dužnost. Kriminalci u Londonu nisu se morali bojati ovakvog sustava za provođenje zakona i slobodno su se kretali ulicama. Potencijalne

⁷ STOLNIK, D., & MARIĆ, H. (2016). Prikaz rada trenažnoga simulacijskog oružja u praktičnoj nastavi policijskih službenika. *Policija i sigurnost*, 25(1/2016), 52-63.

⁸ Masleša R., *Policija i društvo*, Priština, 2008.

žrtve kaznenih djela, ukoliko su bile dobrostojeće, štitile su njihove sluge i pratioci (koji su bili nešto slično tjelohraniteljima ili privatnoj policiji). Siromašni građani nisu imali takvu zaštitu. Kad bi neko počinio kazneno djelo u vezi s imovinom, uobičajena procedura za žrtvu bila bi da unajmi neku osobu da uhvati kradljivca. Ova osoba, obično redar, koji ima iskustva sa svijetom podzemlja, pokušala bi da za određenu nadoknadu povрати dio ili cjelokupnu ukradenu imovinu. Često bi ta osoba umjesto novčane nadoknade zadržala dio ukradene imovine. Njih nije zanimalo hapšenje i zakonsko gonjenje kriminalaca. Jedino im je bilo bitno da budu plaćeni i da vrate svu ili dio ukradene imovine.

Krajem 18. i početkom 19. stoljeća u Englesko se počinju osnivati građanska udruženja kao što su Bow Street Horse i Foot Patrol sa zadatkom provođenja zakona u određenim područjima. Početkom 19. stoljeća postojalo je najmanje devet takvih organizacija u Londonu. Njihov zadatak bio je da otkrivaju i hapse prijestupnike. Međutim, ta udruženja su se često nadmetala u potrazi za kriminalcem tako da njihov rad nije bio koordiniran.⁹ Godine 1822. Sir Robert Peel, britanski ministar unutrašnjih poslova, kritizirao je slab kvalitet rada policije u Londonu. 1829. godine pomogao je da se usvoji Zakon o poboljšanju kvaliteta rada policije u glavnom gradu i oko njega. Ova mjera je uzrokovala osnivanje prve organizirane policije. U početku su Charles Rowan i Richard Mayne bili određeni da uspostave policiju. Željeli su je zasnovati na vojnim principima i tražili su da se zaposle najsposobniji ljudi. Međutim, Britanci su pružili značajan otpor uspostavljanju te nove policije. Bojali su se zloupotrebe ovlasti i uspostavljanja tajne policije koja je postojala u drugim državama, kao što je Francuska, te ograničenja individualnih sloboda. Engleska je u prošlosti, kao i mnoge druge zemlje, imala takvih problema. Vremenom su građani počeli prihvatati policiju - uglavnom zato što su njene vode, Rowan i Mayne, bili veoma strogi prilikom izbora zaposlenika i pravila ponašanja. Sredinom 19. stoljeća svaki grad i okrug bio je obavezan osnovati svoju policiju. Sustav rada policije u Londonu postao je primjer cijeloj Engleskoj i u određenoj mjeri i Sjedinjenim Američkim Državama (President's Commission, 1967: 3-5). Jedan od najvažnijih principa Peelovog pristupa je akcent na preventivnim aspektima provođenja zakona. On se zalagao za to da se policajci rasporede po gradu da bi spriječili nastanak kaznenih djela ili da budu u blizini kad kazneno djelo bude počinjeno, tako da mogu uhapsiti počinioca i pomoći žrtvi.

⁹ STOLNIK, D., & MARIĆ, H. (2016). Prikaz rada trenažnoga simulacijskog oružja u praktičnoj nastavi policijskih službenika. *Policija i sigurnost*, 25(1/2016), 52-63.

2. ULOGA PSHOFIZIČKE SPOSOBNOSTI U RADU POLICIJE U KANTONU SARAJEVU

Savremena društvena kretanja su obilježena dinamičkim promjenama u međunarodnim odnosima, koje nagovještavaju da će se, pored postojećih, pojaviti i novi izazovi, rizici i prijetnje sigurnosti, na koje je potrebno pravovremeno reagirati.¹⁰Zbog toga je potrebno omogućiti provođenje koordiniranog angažovanja svih državnih organa i drugih subjekata koji se bave poslovima sigurnosti, ostvarujući integrirano funkcioniranje u situacijama kada to bude potrebno. Radeći u interesu pravde, provodeći i štiteći zakone i građane Bosne i Hercegovine, u potrazi za najboljim načinima da ispuni svoju ustavom i zakonima određenu misiju, Direkcija je spremna izvršiti i potrebna prilagođavanja, pokazujući spremnost za suradnju i partnerstvo sa svim policijskim agencijama u BiH i međunarodnom zajednicom. Također, Direkcija je spremna uložiti maksimalne napore kako bi podigla svoje kapacitete i ugled koji uživa kao institucija, kako bi se unaprijedila suradnja i koordinacija policijskih tijela u Bosni i Hercegovini i stvorila učinkovitija komunikacija i formalna razmjena podataka u oblasti događaja vezanih za sigurnost. Uspjeh policije, zavisi od profesionalnog upravljanja policijom, odnosno od policijskog menadžmenta. Do saznanja o validnosti ovog menadžmenta dolazi se putem iznalaženja odgovora na pitanja:

1. da li policijski menadžment, ispoljavanjem i ostvarivanjem svoje suštine i sadržine, organizuje i obezbjeđuje da se suzbijanjem kriminaliteta od strane policije ispunjava cilj obavljanja policijskih poslova;
2. da li je kvalitet odluka policijskog menadžmenta takav da se njima postiže efektivnost i efikasnost policije u suzbijanju kriminaliteta;
3. da li su odluke policijskog menadžmenta učinile da policija zakonito suzbija kriminalitet;
4. da li je ostvarena harmonizacija u postupanju policije i drugih državnih organa zaduženih za reakciju protiv kriminaliteta i da li su partnerskim radom policije sa drugim subjektima državne, poslovne i civilne bezbjednosti ostvareni sinergijski efekti u suzbijanju kriminaliteta.

Kada se sagledava da li policijski menadžment organizuje i obezbjeđuje da se suzbijanjem kriminaliteta od strane policije ispunjava cilj obavljanja policijskih poslova, onda se

¹⁰ Mendeš, M., & Pleše, V. (2011). Kondicionjski trening i način provedbe za polaznike Programa srednjoškolskog obrazovanja odraslih za zanimanje policajac u Odjelu za policijsku obuku. *Policija i sigurnost*, 19(4), 511-516.

vrednuju postignuće istovremenog ostvarivanja i bezbjednosti države i bezbjednosti njenih građana, kao i obezbjeđeni standard bezbjednosti za ostvarivanje Ustavom i zakonom utvrđenih drugih prava građana. Do ispunjenja cilja obavljanja policijskih poslova neće doći spontanom i neorganizovanim djelovanjem policije, već usmjeravanjem od strane policijskog menadžmenta, što potencira obavezu i odgovornost svakog rukovodioca u policiji da prilikom obavljanja svih policijskih poslova, pa tako i obavljanja policijskih poslova na suzbijanju kriminaliteta, organizuje i obezbijedi da obje vrijednosti budu zaista i to istovremeno bezbjedne. Funkcija ljudskog potencijala treba mjeriti rezultate svih aktivnosti i programa ljudskog potencijala i dovesti ih u vezu sa poslovnim rezultatima.

¹¹Uspostavljanje mjere efektivnosti je veoma važno jer:

- Uspostavlja istorijske podatke koji dopuštaju upoređivanje mjerenja funkcije ljudskih resursa sa poslovnim trendovima i rezultatima
- Pruža način komparacije efikasnosti menadžmenta funkcije ljudskih resursa
- Pruža metod mjerenja postizanja ciljeva
- Pruža informacije za planiranje i donošenje odluka
- Pokazuje potrebu za dodatnim resursima
- Prepoznaje prilike za poboljšanu efikasnost i uštedu troškova

Za ostvarivanje jedinstvene policijske funkcije pored kvaliteta policijskog menadžmenta naročit uticaj imaju društvene prilike. Tako u situacijama kada postoji sukob društvenih interesa i interesa nosilaca vlasti, ova funkcija može da se izvrgne u svoju suprotnost, jer ovaj sukob neprekidno “vuče” organe policije da stanu na stranu jednih ili drugih interesa ili pak da ih podržavaju – da propagiraju ili, još gore, da zato što pripadaju organima izvršne vlasti, stanu na stranu interesa nosilaca vlasti i tako doprinesu stvaranju tzv. “policijske države”. Da bi se ova opasnost i mogućnost deformacije policije izbjegla, ona mora istovremeno biti i zaštitnik određenih interesa društvene zajednice i zaštitnik javnog poretka. To je osnova društvene vrijednosti na kojoj se zasniva i kojom se mjeri valjanost organizacije i uspješnost funkcionisanja policije, ka čemu je usmjerava policijski menadžment. U prvom redu, ona mora istovremeno obezbijediti ostvarivanje i samobitnosti države i prava čovjeka u toj državi. Ostvarivanje najviših društvenih vrijednosti bezbjednosti, odnosno zaštite javnog reda i poretka, kada je uloga policije u pitanju, naziva se “temporalno jedinstvo

¹¹ Beridan, Izet (2008) Politika i sigurnost, Sarajevo: Fakultet političkih nauka

samobitnosti države i prava čovjeka u njoj”. Obezbjedenje ostvarivanja ustavom i zakonom utvrđenih drugih prava građana odnosi se na ona prava kojima se čovjeku i građaninu obezbeđuje privatna ličnost (tzv. lična prava) i učešće u javnom životu države (tzv. politička prava), kao i posebna prava nacionalnih manjina. U širem smislu posmatrano, funkcionisanjem unutrašnjih poslova štiti se javni poredak, to jest, omogućava se normalno odvijanje ekonomskog, političkog, kulturnog, odnosno društvenog života uopšte, čime se, posredno, obezbeđuje uživanje ekonomskih i socijalnih prava građana zajamčenih Ustavom.

Posao policijskih službenika je izuzetno kompleksan, a prvenstveno je usmjeren na sprečavanje i otkrivanje različitih kriminalnih aktivnosti.¹² Od policijskih službenika se očekuje visok stepen profesionalnosti u pravovremenom izvršenju dužnosti i zadataka, ali i u smislu poštovanja dostojanstva onih prema kojima su usmjerene aktivnosti. Osnovni preduvjeti u policijskom poslu jesu stabilne i čvrste osobine ličnosti ali i zadovoljavajuća količina međusobnog angažovanja, tolerancije i spremnosti na pružanje pomoći radnim kolegama. Posao čovjeku osigurava prihode, ali može biti značajan izvor stresa. Unutar svake profesije, bez obzira na njihove specifičnosti, javljaju se određene vrste i razine stresa. Policijska profesija se u pravilu percipira kao osobito stresna profesija. Policijsko zanimanje se i u literaturi navodi kao jedno od najstresnijih zanimanja. Rad policijskih službenika po mnogočemu je specifičan i zahtjevan. Organizacija rada, uvjeti rada, postavljeni zadaci, vanredni događaji, kao i obaveze, ovlasti i moralni kodeks pred policijskog službenika postavljaju visoke zahtjeve. Visoka zahtjevnost u obavljanju poslova, često je povezana i s mogućim rizicima po tjelesno i psihičko zdravlje policijskih službenika. U ILO (International Hazard Datasheets, 1999), rizici povezani s policijskim poslovima neposredno su povezani sa slučajnim događajima prilikom žurnih intervencija, primjerice vožnji službenog auta, pružanja prve pomoći, kontroliranja izgreznika prilikom narušavanja javnog reda i mira, posljedica do kojih dolazi kod neopreznog rukovanja službenim naoružanjem, primjene sredstava prinude i slično. Policajci pate od mnogih fizičkih i psihičkih posljedica stresa jer su, za razliku od većine postojećih profesija, izloženi mnogobrojnim nesvakidašnjim stresorima i traumama.¹³ Susreću se s najokrutnijim i najlošijim sadržajima u društvenim odnosima – ubistvima, silovanjima, pedofilijom, zlostavljanjima itd. Unazad

¹² Capan, M., Sindik, J., & Bičanić, V. (2016). Povezanost sagorijevanja na poslu i karakteristika posla policijskog službenika. *Policija i sigurnost*, 25(2/2016), 164-178

¹³ Bilić, V. (2009). Psihološki čimbenici kod kardiovaskularnih bolesti. *Medix*, 83, 100-103.

nekoliko desetaka godina je znatno porastao interes za istraživanja stresa povezanog s radom policije. Prema Finnu (1997), mnogi policijski službenici smaraju da je njihov posao stresniji nego ranije, a čemu doprinosi porast nasilničkog kriminaliteta, negativno medijsko prikazivanje, javno preispitivanje, strah od zaraznih bolesti. Anderson (1988) uvodi termin "sindrom policijske traume" kojim obuhvaća skup tjelesnih i psihičkih simptoma od kojih pate policajci zbog prirode svog posla. Većina se istraživača slaže kako visoka rizičnost ovog zanimanja doprinosi razvoju i nastanku različitih zdravstvenih poremećaja te da proizvodi niz negativnih učinaka kako za individuu tako i policijsku organizaciju. Hronična izloženost stresu i potencijalnim traumatskim događajima povezana s nepredvidivošću posla, može dovesti do značajnih psiholoških reakcija. Intenzivan i dugotrajan psihološki stres može da utječe na mentalno i fizičko zdravlje službenika. ¹⁴Rizik za mentalno zdravlje su depresija, PTSP, burnout i zloupotreba alkohola i drugih nedozvoljenih supstanci, dok fizički problemi su srčani, kardiovaskularni, gastrointestinalni, dijabetes, pa čak i rana smrt.

Opća tjelesna priprema je usmjerena na razvoj i održavanje motoričkih sposobnosti organizma definiranih kroz snagu, brzinu, izdržljivost, fleksibilnost, koordinaciju, agilnost, ravnotežu i preciznost. Specijalna tjelesna priprema podrazumijeva poznavanje posebnih vještina i zahvata za napad ili odbranu. Specijalne snage su poznate od davnih vremena jer su se različiti oblici specijalnih operacija provodili od najranijih perioda. U starom Rimu su postojale pomoćne snage koje su pružale pomoć redovnim sigurnosnim snagama. Međutim, definitivni uvod specijalnih snaga se dogodio za vrijeme Drugog svjetskog rata kada su Britanski komandosi kao specijalne postrojbe bili specijalizovani da djeluju iza neprijateljskih linija. Završetkom Drugog svjetskog rata, specijalne operacije su shvaćene kao oblik nekonvencionalnog djelovanja koje je trebalo da pruži podršku ostvarenju vanjskopolitičkih ciljeva, te su preventivno rješavali vojne i političke probleme. Odabir pripadnika specijalnih jedinica se obavlja kroz testove koji se pripremaju u saradnji sa drugim policijskim strukturama i Fakultetom za tjelesni odgoj. ¹⁵Testovi se razvijaju u dva smjera: zadovoljavanje propisanih normi i uslova, te specifična stručnost, sportsko-fizičke karakteristike i psihotestovi.

¹⁴ Fulero, S. M. i Wrightsman L. S. (2009). *Forensic psychology* (3rd ed.) Belmont, CA: Wadsworth, Cengage Learning.

¹⁵ Hadžikadunić, A., Šuvalija, M., & Bajraktarević, J. (2015). Selekcija ljudskih resursa i potencijala za potrebe policije primjenom psiho-motoričkih testova. *Kriminalističke teme*, (3-4), 107-124.

2.1.Značaj motoričkog kretanja u selekciji policijskih službenika

Motorička kretanja pri redovnim zadacima koji pripadnici policije svakodnevno obavljaju, mogu se staviti u kompleksne polistrukturalne aktivnosti, a ovisno o situaciji u kojima se nađu pripadnici policije. Ove aktivnosti mogu imati veliki dio monostrukturnih cikličnih i acikličkih aktivnosti. Kompleksne aktivnosti čine kompleks jednostavnih ili složenijih gibanja, a u uslovima saradnje, kooperacije članova nekog tima. U sportu ovoj grupi aktivnosti spadaju timski sportovi (nogomet, rukomet, košarka, odbojka). Polistrukturalne aktivnosti čine kretne strukture koje se izvode u varijabilnim ili promjenjivim uslovima. U sportu ovoj grupi aktivnosti pripadaju borilački sportovi. Monostrukturne aktivnosti čine kretne structure koje se sukcesivno ponavljaju, a cikličkog su ili acikličkog karaktera. U sportu ovdje spadaju trčanje, plivanje kao cikličke aktivnosti te atletska skakanja i bacanja, dizanje utega kao acikličke aktivnosti. ¹⁶Ako sa ovim pojmovima uporedimo poslove pripadnika policije, vidimo da je njihov rad pretežno timski rad, gdje svatko unutar jednog tima ima svoj zadatak koji doprinosi glavnom cilju – uspješno izvedenom zadatku, a neophodna je saradnja između članova tima da bi se to moglo i ostvariti. Sama kretanja čitavog tima složenog su karaktera i zahtijeva dobru međusobnu „uigranosti i saradnju“, što se postiže taktičkom obukom. Aktivnosti pripadnika policije su monostrukturne cikličke i acikličke aktivnosti. ¹⁷To su cikličke aktivnosti tipa hodanja i trčanja, ali može doći do prevladavanja neke aktivnosti u cjelokupnoj situaciji, npr. trčanje prilikom potjere, spašavanje utopljenika gdje će biti potrebno plivati, ili upotreba alpinističke opreme kao jedna monostrukturna aciklička aktivnost koja isto može biti samo jedan dio cjelokupne akcije ali možda glavno i jedino sredstvo prilikom situacija kada je potrebno penjati se ili spuštati putem takve opreme da bi se zadatak uspješno obavio.

2.2.Procjena motoričkih sposobnosti u selekciji policijskih službenika

Selekcija ljudskih resursa i potencijala, primjenom motoričkih testova kao instrumenta selekcije, je postupak izbora određenih kandidata za određenu policijsku aktivnost, pri čemu se vrši procjena mogućnosti realizacije dostignuća kandidata u vršenju dužnosti za određenu policijsku aktivnost u budućnosti i to temeljem četiri ravnopravna faktora: poznatost finalnog cilja selekcije kandidata, tj. modela policijskih aktivnosti, procjena poznatosti

¹⁶ Malacko, J., Rađo, I. (2004). Nove tehnologije u sportu. Fakultet sporta i tjelesnog odgoja. Sarajevo.

¹⁷ Milanović, Vuleta, Šimec (1997). Dijagnostika treniranosti sportaša. U D. Milanović i S.

motoričkih sposobnosti i vještina kandidata, procjena poznatosti postupka transformacije motoričkih sposobnosti i vještina budućeg kandidata i procjena svojstva kandidata nad kojima je izvršena selekcija. Kada govorimo o primjenjivosti motoričkih testova u selekciji ljudskih resursa i potencijala za potrebe policije, moramo naglasiti da je njegova primjenjivost veoma beznačajna, ako nije poznat model policijskih aktivnosti. Bez modela policijskih aktivnosti, nije moguće izvršiti adekvatan odabir, odnosno selekciju potencijalnih kandidata, jer nije poznato kakav “materijal” treba uzeti u postupak, da bi se moglo očekivati ostvarivanje policijskih strategija. ¹⁸U selekciji ljudskih resursa za potrebe policije, trebaju da dominiraju testovi koji procjenjuju motoričke sposobnosti, motoričke navike (vještine), odnosno motoričko ponašanje, potencijalnih kandidata. Testiranje motoričkih sposobnosti je sistematsko korištenje odgovarajućih testova da se kvantifikuje motoričko ponašanje, sposobnosti i vještina (navika, motorički stereotip, motoričko znanje) u cilju predikcije motoričkog izvođenja ispitanika. Motoričkim testiranjima procjenjuju se veoma kompleksne sposobnosti čovjeka. Mjerenje manifestacija motoričkih sposobnosti podrazumijeva različite postupke u cilju dobijanja nekih kvantitativnih podataka. Treba zapaziti da se radi o procjeni motoričkih sposobnosti na osnovu odgovarajućih manifestnih indikatora (motoričkih zadataka u odgovarajućim motoričkim testovima), jer su motoričke sposobnosti latentnog karaktera i zbog toga se mogu mjeriti. Ti postupci podrazumijevaju indirektna mjerenja, pa je potrebno imati više indikatora (motoričkih instrumenata, testova) o nekoj motoričkoj sposobnosti. Kada se govori o motoričkim mjerenjima, misli se na različite postupke realnog mjerenja na osnovu motoričkih testova. Kada se govori o motoričkim mjerenjima, uobičajeno je da se koristi termin “motoričko testiranje”, “motorički test” ili samo “test”. Pojam “test” se poistovjećuje sa pojmom “mjerni instrument”. On se odnosi na bilo koje sredstvo ili način koji se koristi da izazove odgovore (reakcije) na osnovu kojih se čovjekovo ponašanje dovodi sa nečim u nekakve relacije. ¹⁹Ako takvo sredstvo služi za procjenu individualne sposobnosti, tada se ono naziva “test postignuća ili uspjeha”. Pomoću takvih testova vrši se dijagnoza motoričkog statusa ispitanika u aktuelnom trenutku. U češćoj upotrebi je podjela motoričkih testova u odnosu na tzv. bazičnu i specifičnu motoriku čovjeka.

¹⁸ Ostojić, S (2006). Leksikon sportske medicine i fiziologije vježbanja. Agencija Matić. Beograd.

¹⁹ Ribičić, G., & Vidić, P. (2009). Fizički napadi na policijske službenike. *Policija i sigurnost*, 18(2), 202-212.

Bazična motorika podrazumijeva prisutnost onih motoričkih sposobnosti koje ima svaki čovjek, a specifična one koje su rezultat relativno dužeg bavljenja nekim kineziološkim aktivnostima. ²⁰Prema tome, testove za procjenu motoričkih sposobnosti za potrebe kandidata koji ulaze u policijsku strukturu možemo generalno podijeliti u dvije grupe: za procjenu bazičnih motoričkih sposobnosti i za procjenu specifičnih motoričkih sposobnosti. Završetkom opšte policijske obuke (koja je po svom sadržaju jednaka za sve kandidate), nastupa razdoblje klasifikacije ili razvrstavanja kandidata u pojedine policijske specijalnosti. Razvrstavanje kandidata, nije ništa drugo nego kineziološka orijentacija i moguće je da je to trenutak kada kineziologija kao naučna disciplina može preuzeti gotovo najvažniju ulogu. U postupku klasifikacije ili razvrstavanja, kreiraju se specifične (ciljane baterije testova koje kroz jasno definirane normative osiguravaju usmjeravanje kandidata ka onim policijskim dužnostima u kojima se njihov antropološki potencijal može maksimalno iskoristiti i ostvariti. U tom osjetljivom zahvatu kineziologija ne može i ne smije djelovati izolirano jer je taj postupak interdisciplinaran, i zahtjeva uključivanje I drugih naučnih disciplina.

2.3.Osnovne karakteristike psihološke procjena u selekciji policijskih službenika

U širem smislu, psihološka procjena predstavlja proces dobijanja informacija o određenoj osobi iz više različitih izvora (što često podrazumijeva i psihološke testove) te integriranje tih informacija u smislenu interpretaciju. Radi se o pokušaju sticanja uvida u psihičke snage, slabosti, deficite i resurse nekog pojedinca. ²¹Ako je osoba koja je predmet procjene klijent u psihoterapijskom procesu, onda se taj proces naziva kliničkom procjenom. Termin “psihološka procjena” ne treba miješati sa terminom “psihološko testiranje”, jer je testiranje pojam koji se odnosi na specifičniji proces u kojem se koristi jedna vrsta mjernih instrumenata – psihološki testovi, te za koji su relevantne psihometrijske karakteristike testa i aktivnosti kao što su primjena i bodovanje testa te interpretacija dobijenih rezultata. Osnovne odlike psihološke procjene za potrebe policije, mogu se razmatrati kroz četiri međusobno povezana pitanja: kada, zašto, šta i kako? S obzirom na hronološki redoslijed vršenja psihološke procjene (kada?), psihološku procjenu možemo podijeliti na procjenu pri zapošljavanju (odnosno prije zapošljavanja) policajaca I procjenu policajaca koji imaju

²⁰ Rubeša, D. J., & Zidar, D. (2009). Neki pokazatelji generiranja metaboličkog sindroma policijskih službenika. *Pogledi i mišljenja*, 152.

²¹ Tot, B. (2008). Povezanost dimenzija sagorijevanja na radu i nekih samoiskazanih psiholoških tegoba u policijskih službenika. *Kriminologija & socijalna integracija: časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju*, 16(1), 1-14.

zasnovan radni odnos. Druga vrsta često podrazumijeva psihološku procjenu radne sposobnosti, koja, kada su u pitanju policajci, iz niza različitih razloga može biti ugrožena. Međunarodno udruženje policijskih komesara definira psihološku procjenu radne sposobnosti policajaca kao formalno, specijalizirano ispitivanje zaposlenih službenika koja rezultira: objektivnim dokazima da zaposlenik nije u stanju sigurno ili efikasno obavljati definirani posao I razumnom osnovom za uvjerenje da uzrok može biti pripisan psihološkom stanju ili oštećenju. Osnovna svrha procjene radne sposobnosti je utvrditi da li uposlenik može sigurno i efikasno obavljati najvažnije dužnosti u okviru njegovog ili njenog posla (International Association of Chiefs of Police, 2009). Povod za traženje psihološke procjene radne sposobnosti može biti neka primjetna negativna promjena u ponašanju i radu policajca, kao što je započinjanje interpersonalnih konflikata, neposlušnost, pretjerana upotreba bolovanja, seksualno neprikladno ponašanje, bizarno ili prijeteće ponašanje i slično. Ništa od navedenog ne mora biti siguran znak postojanja psihičkog problema, ali može poslužiti kao dobar razlog za traženje dodatnih provjera.

Kada je u pitanju psihološka procjena za potrebe policije, treba reći da se radi o praksi sa relativno dugom historijom, čija je važnost prepoznata već u 19. Stoljeću. Od tog vremena pa do danas, njena sofisticiranost se povećavala zahvaljujući naprecima koji su pravljani na polju psihometrije i psihologije uopšte, te usljed promjena u zahtjevima vezanim za policijski posao. ²²Vjerovatno najvažnija takva promjena jeste razvoj paradigme rada policije u zajednici, koja je ionako zahtjevan policijski posao učinila složenijim i zahtjevnijim, s obzirom da principi rada policije u zajednici nalažu da policajci, osim što moraju štiti zakon, trebaju služiti i kao savjetnici te pružati podršku i biti predvodnici u novim inicijativama na nivou zajednice. Ipak, najvažniji razlog primjene psihološke procjene u selekciji ljudskih resursa i potencijala za potrebe policije je želja da se spriječi upošljavanje pojedinaca koji mogu ugroziti svoju i sigurnost drugih ljudi (što se, između ostalog, odnosi i na osobe koji nisu u stanju da se dobro nose sa stresom). Važnost ove vrste prevencije posebno dolazi do izražaja kada imamo na umu da, kako kažu Cochrane, Tett i Vandecreek (2003, str. 512), „osim vojske vjerovatno ne postoji nijedna druga profesija koja ima ovlasti da koristi silu prema drugima ukoliko je to potrebno i da narušava privatnost

²² Tot, B. (2008). Povezanost dimenzija sagorijevanja na radu i nekih samoiskazanih psiholoških tegoba u policijskih službenika. *Kriminologija & socijalna integracija: časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju*, 16(1), 1-14.

građana“. S druge strane, problemi i nedostaci koje policijski službenici mogu ispoljavati nisu ograničeni samo na ugrožavanje sigurnosti; prema Shusman, Inwald i Landa oni mogu uključivati i odsustvo sa posla (koje rezultira manjkom osoblja, pretjeranim plaćanjem prekovremenog rada i smanjenjem povjerenja među službenicima), troškove u novcu i vremenu koje sa sobom nose disciplinske procedure te loš publicitet i sudske tužbe od strane građana koje mogu biti rezultat neodgovornog i neprimjerenog policijskog ponašanja. Loš publicitet, čini se, može imati posebno negativne posljedice u kontekstu pokušaja primjene paradgime rada policije u zajednici; neprimjerno i neprofesionalno ponašanje policajaca može dovesti do toga da zajednica izgubi povjerenje u policiju i u cjelini je počne posmatrati u lošem svjetlu, za oporavak od čega joj mogu biti potrebne godine. Ono je prethodno kazano za ugrožavanje sigurnosti važi i za ostale navedene probleme: određen broj takvih i sličnih neželjenih pojava mogu biti izbjegnute primjenom psihološke procjene u periodu selekcije. Ovim je djelimično odgovoreno i na pitanje zašto se vrši psihološka procjena potencijalnih policajaca. Naime, pojedinačni ciljevi procjene u selekciji mogu se, prema klasičnom modelu, svrstati u dvije šire kategorije: isključivanje, odnosno identificiranje pojedinaca koji su u mentalnom smislu „nestabilni“ (dakle, koji bi mogli ispoljavati neke od prethodno navedenih problema, ili neke druge) s ciljem njihovog isključivanja iz daljeg razmatranja za upošljavanje, i uključivanje, odnosno pronalaženje pojedinaca koji imaju osobine poželjne za policijskog službenika. Model isključivanja je skoro dva stoljeća bio dominantni model u selekciji kandidata za rad u policiji, a danas je prisutan kao osnova psihološke procjene pri selekciji budućih policajaca. Međunarodno udruženje policijskih komesara (IACP, 2009, 1), u dokumentu „Smjernice za preduposlensku psihološku procjenu“, definiciju psihološke procjene zasniva na modelu isključivanja (iako je na njega ne ograničava). Također, psihološka procjena može biti izvršena nakon određenih događaja visokog stresnog potencijala, kao što su pucnjave, svjedočenje brutalnim ubistvima, svjedočenje zločinima protiv djece ili smrt kolege. ²³Stres je ustvari i najvažniji faktor koji može dovesti do ugrožavanja radne sposobnosti policajaca u psihološkom smislu, i to ne samo kada nastaje zbog “jednokratnog“ djelovanja pojedinačnih visokostresnih događaja. Usljed učestale izloženosti stresorima različitog intenziteta, mehanizmi nošenja sa stresom kod policajaca vremenom mogu oslabiti; prema Anshel, kontinuirani stres slabi moć prosudbe, vodi

²³ Tot, B. (2008). Povezanost dimenzija sagorijevanja na radu i nekih samoiskazanih psiholoških tegoba u policijskih službenika. *Kriminologija & socijalna integracija: časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju*, 16(1), 1-14.

anksioznosti i depresiji te slabi samopouzdanje i osjećaj samokontrole u životu. Sve to može olakšati pojavu ponašanja koja ugrožavaju sigurnost i samih policajaca pogođenih stresom (što u ekstremnim slučajevima može značiti samoubistvo) i osoba iz njihovog okruženja, koje se mogu naći na meti njihovog, stresom izazvanog, agresivnog, kažnjavajućeg i neprijateljskog odnosa. Psihološka procjena prije zapošljavanja je specijalizirano ispitivanje psihološke podobnosti prijavljenog kandidata za radno mjesto policijskog službenika. Ova radna mjesta uključuju, ali nisu ograničena na, položaje koji službenicima daju ovlaštenje da vrše hapšenja ili pravno ovlaštenje da zadrže ili pritvore pojedince.

Psihološka podobnost minimalno podrazumijeva odsustvo mentalnih ili emocionalnih stanja relevantnih za posao a za koja je razumno očekivati da će ometati sigurno i efikasno djelovanje.²⁴ Postoje najmanje dva razloga zbog kojih isključivanje, odnosno negativna selekcija, onako kako se obično provodi nije idealan model procjene pri selekciji ljudskih resursa i potencijala za potrebe policije. Prvo, iako se na ovaj način otkrivaju pojedinci sa ozbiljnim psihičkim problemima, malo pažnje se pridaje ispitivanju manje ekstremnih problema vezanih za ličnost povezanih sa nemarnim i nepredvidivim ponašanjem. Drugim riječima, sama svrha negativne selekcije nije do kraja ostvarena.²⁵ Zatim, kako negativna selekcija ima za cilj samo eliminirati one koji nisu podobni za rad u policiji, njenom primjenom ne mogu u punom kapacitetu biti ostvareni ciljevi psihološke procjene koje nameće filozofija rada policije u zajednici, a prema kojima nije više važno samo prepoznati policajce koji bi mogli ispoljiti problematično ponašanje, već prepoznati i one koji su najkvalifikovaniji za obavljanje te dužnosti. Greene i Heilburn (2011) tvrde da je model isključivanja ipak i dalje najzastupljeniji jer ne postoji jedinstveno mišljenje oko toga kako izgleda profil idealnog policajca, iako se najčešće kao poželjne karakteristike navode: dobra prilagođenost (odnosno dobra sposobnost nošenja sa stresom), nekorumpiranost, orijentiranost na ljude (odnosno interes za ljude i suosjećanje sa njima), nesklonost pretjerano emocionalnom reagovanju (prije svega odsustvo impulsivnih, pretjerano agresivnih reakcija i drugih odgovora u kojima emocije nadjačavaju discipline stečenu treningom), posvećenost poslu (koja se može ogledati u, naprimjer, nekašnjenju ili redovnom dolaženju na posao), discipliniranost (odnosno sposobnost da se radi timski, što

²⁴ Vulić-Prtorić, A., Jović, M., Cocha, R., Grubić, M., Lopizić, J., & Padelin, P. (2008). Anksiozna osjetljivost i psihosomatski simptomi u djece i adolescenata. *Klinička psihologija*, 1(1-2), 7-25.

²⁵ Tot, B. (2010). Evaluacija upitnika organizacijskih i operativnih izvora stresa na radu kod policijskih službenika. *Kriminologija & socijalna integracija: časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju*, 18(1), 39-51.

uključuje i sposobnost da se daju naredbe podređenim i primaju naredbe od nadređenih službenika), te logičko mišljenje (koja policajcu omogućava da, naprimjer, ispita mjesto zločina i razvije hipoteze o tome šta se desilo i kakve karakteristike bi prestupnik mogao imati).

2.4.Elementi psihološke procjene u selekciji policijskih službenika

Šta je to što se provjerava psihološkom procjenom naznačeno je u ranije datoj definiciji predposleničke procjene IACP-a: psihološka podobnost, koju Hibler i Kurke definiraju kao „prisustvo ličnih faktora koji doprinose ljudskoj pouzdanosti i odsustvo onih koji stvaraju nepouzdanost“. Hibler smatra da grupa karakteristika čije prisustvo može biti relevantno za donošenje zaključaka o pouzdanosti uključuje: ograničenja vezana za inteligenciju i obrazovanje, prisustvo neprikladnih stavova i vrijednosti, neadekvatne osobine vezane za upotrebu moći i kontrole, lose rasuđivanje, loša samodisciplina, slaba motiviranost i problemi vezani za lični integritet i etiku. Sličan niz osobina navodi Fischler, tvrdeći da se radi o specifičnom skupu faktora relevantnih za kvalitet rada policajaca koje svaki selekcijski proces mora ispitati: inteligencija, poštenje i integritet, nepostojanje rasne ili etničke pristranosti, sposobnost da se prihvati supervizija od strane drugog, odgovornost i pouzdanost, odsustvo i impulsivnosti i pasivnosti, te odsustvo autoritarnih tendencija. Kako se vrše provjere prisustva ovih i drugih faktora relevantnih za psihološku podobnost? Prema Greene i Heilburn (2011), psihološka procjena se obično provodi na tri načina: intervjuiranjem, situacijskim procjenama (promatranjem kandidata u situacijama koje su podešene tako da liče na stvarne situacije sa kojima se policajci susreću u svom poslu) i primjenom psiholoških testova. Od tri metode, najčešće se koristi intervju. Provodi ga obično psihijatar ili klinički psiholog, a kao što je i generalno slučaj u psihološkoj procjeni, tradicionalni pristup u intervjuiranju se fokusira na pronalaženje psihopatologije dok noviji trendovi preusmjeravaju pažnju na traženje osobina koje su prediktori dobrog rada i ponašanja, kao što su zrelost, stabilnost i interpersonalne vještine. ²⁶Prednost intervjuja je to što dozvoljava uvid u određene pokazatelje koji nisu dostupni kada se primjenjuju druge metode, kao što su neverbalna komunikacija ili prikladnost emocija koje ispoljava osoba koju se intervjuira. Glavni nedostaci intervjuja su upitna pouzdanost i valjanost, te činjenica

²⁶ Zotović, M. (2002). Stres i posledice stresa: prikaz transakcionističkog teorijskog modela. Psihologija, 35(1-2), 3-23

da ne postoji univerzalni format policijskog intervjua. I jedan i drugi problem mogu biti, barem donekle, prevaziđeni većim struktuiranjem intervjua; postoje dokazi da bi struktuirani intervjui bio pouzdaniji, a neki predlažu da, u smislu sadržaja koji se ispituje, intervjui uvijek pokriva pitanja relevantna za kriterije posla. Međutim, na ovaj način bi se izgubile neke karakteristike intervjua zbog kojih je I popularan, kao što je fleksibilnost; naprimjer, neki psiholozi i psihijatri žele da imaju prostora za razgovor o temama za koje bi se kroz razgovor sa kandidatom moglo ispostaviti da su u tom konkretnom slučaju relevantne, a koje ne bi bilo moguće pokriti ukoliko struktura intervjua ne ostavlja tu mogućnost. Uprkos nedostacima, intervjui su korisni jer povećava volju za saradnjom kod kandidata, jer je ekonomičan i pomaže u boljem usmjeravanju procjene. Selekcija novih uposlenika smatra se težim procesom odlučivanja u poređenju sa nekim drugim sličnim procesima vezanim za policijske službenike, kao što je naprimjer unaprjeđenje, jer nema puno podataka o kandidatu i o kvalitetu njegovog prethodnog rada). To je možda i razlog zbog kojeg situacijski testovi intuitivno mogu činiti poželjnim mjernim sredstvom, jer se sastoje od zadataka koji su slični onima na koje policajci nailaze u toku obavljanja posla. Postoje dokazi da situacijske vježbe mogu nešto bolje predvidjeti uspjeh na poslu u poređenju sa drugim mjerama. Međutim, postoje i mišljenja da njihova prediktivna vrijednost nije veća od, naprimjer, testova ličnosti. S obzirom da oduzimaju mnogo vremena i da su skupi, koristi ih mali broj policijskih odjela. Koriste se i za predviđanje uspjeha na policijskoj akademiji i za predviđanje uspjeha na poslu, i to kao dodatak psihološkim testovima. U svrhu procjene policajaca najčešće se koriste dvije vrste psiholoških testova: testovi kognitivnih tj. intelektualnih sposobnosti te testovi crta ličnosti, integriteta i emocionalne stabilnosti. ²⁷Historijski gledano, testovi kognitivnih sposobnosti bili su glavna psihološka mjera koja je korištena pri selekciji policajaca. Za njih se smatra da ukazuju na sposobnost kandidata da obavlja neke nužne aktivnosti kao što su učenje novih informacija, pisanje izvještaja, rješavanje problema, itd..

2.5.Efektivnosti i efikasnosti

Postizanje efektivnosti i efikasnosti policije u suzbijanju kriminaliteta u stvari znači da ona, u okviru prostora svoje nadležnosti, radi prave stvari na pravi način. Termin statistika kriminaliteta upotrebljava se u dvostrukom značenju: kao skup činjenica (evidencija)

²⁷ Zotović, M. (2002). Stres i posledice stresa: prikaz transakcionističkog teorijskog modela. Psihologija, 35(1-2), 3-23

kriminaliteta na određenom području i kao naučni metod.²⁸ Danas, međutim, pod uticajem kriminologije društvene kontrole, veliki broj kriminologa kritikuje te statistike, smatrajući da one ne omogućavaju mjerenje kriminaliteta. One zapravo omogućavaju mjerenje aktivnosti represivnih organa. Drugim riječima, veći broj krivičnih dijela evidentiran sudskom statistikom ne znači da je zaista došlo do povećanja kriminaliteta u nekom društvu, već se u stvari radi o povećanoj aktivnosti pravosudnih organa. Statistike kriminaliteta mjere bilo prijavljeni kriminalitet (policijske), bilo kriminalitet koji je bio predmet optuženja u krivičnom postupku (tužilačke) ili presuđeni kriminalitet (sudske). Nijedna statistika, međutim, ne bilježi stvarni kriminalitet. S tim u vezi treba ukazati na razliku koja postoji između prividnog, legalnog i stvarnog kriminaliteta.

Pod prividnim kriminalitetom podrazumjeva se skup svih dijela koja su prijavljena bez obzira da li predstavljaju krivična dijela ili ne, dok legalni kriminalitet čine samo ona dijela koja su utvrđena kao krivična dijela sudskim putem.²⁹ Stvarni kriminalitet jeste skup prijavljenih dijela i dijela koja nisu prijavljena, odnosno poznata policiji, ali objektivno imaju karakter krivičnih dijela. Stvarni kriminalitet ostaje nepoznat, pa između prijavljenog i stvarnog kriminaliteta postoji dio kriminaliteta koji se naziva tamna brojka kriminaliteta ili prikriveni kriminalitet. Razlika između stvarnog i prividnog, odnosno legalnog kriminaliteta nastaje, ne samo zbog filtriranja od strane organa represije već i zbog nedostatka dovoljnog broja policajaca, odnosno zbog slabe opremljenosti policijskih službi (npr. slabo otkrivanje vožnje u pijanom stanju i si.). Takođe, razlike nastaju i zbog nespremnosti žrtve da prijavi djelo, bilo jer sumnja u efikasnost policije i pravosudnih organa, bilo zato što pribjegava nekoj vrsti privatnog ostvarivanja pravde (od krađa u robnoj kući na primjer) ili se boji za sopstvenu reputaciju. Takođe, svjedoci nekada odbijaju da svjedoče jer žele da izbjegnu neprijatnosti koje nosi postupak ili iz drugih razloga žele da se ignoriše njihovo prisustvo na mjestu događaja. Poznato je, naime, da u društvu postoji veoma rasprostranjena odbojnost prema denuncijaciji. Međutim, statistike su problematične ne samo zato što ne mjere realni kriminalitet, već se postavlja i pitanje vrijednosti onoga što mjere. Uglavnom im se upućuju dve vrste kritika: jedna se odnosi na netačnost usljed nenamjernih grešaka, a druga na smišljeno falsifikovanje podataka. Do netačnosti usljed nenamjernih grešaka dolazi kako usljed grešaka u reagovanju organa represije (sudske greške, na primjer, usljed kojih biva

²⁸ Bačić F., *Krivično pravo, Opći dio*, Zagreb, 1978.

²⁹ Cikotić, Selmo; Smajić, Mirza; Delić, Haris i Subašić, Nihad (2018) *Nacionalna sigurnost i privatna zaštita*, Sarajevo: Fakultet političkih nauka

utvrđeno kao krivično djelo ono ponašanje koje to u stvari nije ili obrnuto) ili usljed grešaka prilikom prikupljanja, posebno pri popunjavanju statističkih upitnika u sudovima, odnosno obrade podataka. Do falsifikovanja podataka u zapadnim zemljama dolazi u cilju smanjenja osjećanja nesigurnosti koje je zbog masovnosti kriminaliteta jako rasprostranjeno među građanima. U socijalističkim zemljama to se činilo radi korištenja statistike u propagandne svrhe, odnosno u cilju stvaranja u javnosti onakve slike o kriminalitetu kakva je odgovarala potrebama tekuće politike.

Pod efektivnošću u teoriji i praksi menadžmenta se smatraju oni proizvodi i usluge koji zadovoljavaju potrebe klijenata i kratkoročno (sadašnje, aktuelne potrebe) i dugoročno (potrebe u budućnosti).³⁰Kada su u pitanju bezbjednosne potrebe države, onda se valjanost policije, pa time i policijskog menadžmenta, mjeri učešćem i konkretnim doprinosom policije u očuvanju suvereniteta, nezavisnosti i teritorijalne cjelokupnosti države. U toj funkciji je izgradnja adekvatne organizacione i funkcionalne osposobljenosti i spremnosti policijskih snaga za uspješno reagovanje protiv savremenih bezbjednosnih izazova, rizika i prijetnji. Konkretno, obim i kvalitet obavljenih policijskih poslova na suzbijanju kriminaliteta, a u prvom redu organizovanog, korupcije, zatim u suprotstavljanju i borbi protiv terorizma i svih drugih oblika kriminala i drugih pojava kojima se ugrožava samobitnost države, kazuje da li policijski menadžment kvalitetom svojih odluka obezbjeđuje ispoljavanje efektivnosti policije.³¹Kada su u pitanju bezbjednosne potrebe građana, valjanost policije, pa time i policijskog menadžmenta, iskazuje se dostignutim standardom u zaštiti života, lične i imovinske sigurnosti građana, te bezbjednim uslovima - ambijentom za ostvarivanje njihovih prava i sloboda, putem učešća policije u otklanjanju uslova i uzroka kriminala, te sprječavanjem i otkrivanjem krivičnih djela i pronalaženjem i hvatanjem njihovih učinilaca, održavanjem javnog reda i mira i obavljanjem drugih policijskih poslova.

Zajedno sa postizanjem efektivnosti, efikasnost policije u suzbijanju kriminaliteta predstavlja značajno mjerilo uspješnosti policijskog menadžmenta. Ovo mjerilo naglašava da do ostvarenja cilja ne treba doći na pasivan ili bilo koji neprikladan način, i po bilo koju cijenu. Naprotiv, težnja je da se sa što manje snaga i sredstava ostvari cilj, te da to bude na

³⁰ Srića, V.: Kreativnost i menadžment. Zbornik radova sa savjetovanja, Zagreb, lipanj 1991.

³¹ Cikotić Selmo (2017) Liderstvo, teorija i praksa, Sarajevo: Fakultet političkih nauka Sarajevo

propisan i zakonit način i u okvirima društvenih zahtjeva i očekivanja. Pretpostavke efikasnosti u ovom slučaju su organizaciono (i funkcionalno), akciono, kadrovsko i finansijsko jedinstvo organa policije, zatim racionalnost, mobilnost, elastičnost i ofanzivnost njihovog djelovanja. Pri vrednovanju policijskog menadžmenta u suzbijanju kriminaliteta zavisno od nivoa uspostavljenog organizacionog (i funkcionalnog) jedinstva, polazi se od osnovnih postulata da je bezbjednost nedjeljiva, da oni koji ugrožavaju bezbjednost ne poznaju administrativne i druge granice, te da svim građanima treba obezbijediti isti standard lične i imovinske sigurnosti, kao i uslove za ostvarivanje njihovih sloboda, prava i pravnih interesa. Organizaciji policije nisu naročito imanentni koncepti organizacije u oblicima decentralizacije, posebno u zemljama izloženim permanentnim i snažnim ugrožavanjima bezbjednosti i u kojima su prisutni procesi raslojavanja po raznim osnovama (socijalnim, nacionalnim, etničkim, stranačkim i drugim).³² Doduše, iskustva organizacije policije u svijetu govore da organizaciono jedinstvo ne podrazumijeva uvijek postojanje jednog jedinog organa za obavljanje policijskih funkcija, već formiranje više organa po resornom principu ili pak obavljanje određenih policijskih funkcija u okviru vojnih i drugih organa države (pravosuđa, na primjer). U svijetu egzistiraju i modeli organizacije policije gdje je izvršena decentralizacija funkcija formiranjem mreže područnih organa ili organizacionih jedinica, povjeravanjem ili prenošenjem poslova policije na organe lokalne samouprave. Sve ovo je uslovljeno ustavnim uređenjem, a u velikoj mjeri i tradicijama u organizaciji funkcionisanja policije, te izvorima, oblicima i nosiocima ugrožavanja bezbjednosti, tj. unutrašnjim razlozima i prilikama. Slijedom nadležnosti iz Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji, policija prati stanje sigurnosti na području Kantona, organizira, kontroliše i usmjerava rad policije, pruža podršku policijskim upravama u posebnim situacijama, izvršava poslove iz oblasti sigurnosti prometa, analizira sigurnosne provjere i predlaže policijskom komesaru poduzimanje potrebnih mjera.

2.6.Uloga psihologa u radu s pripadnicima specijalnih policijskih jedinica

Mentalna spremnost je od izuzetnog značaja za donošenje odluka, samokontrolu i učinkovito upravljanje energijom. Mentalna pripremljenost službenicima specijalnih policijskih jedinica omogućava da zadrže jasnoću razmišljanja i učinkovitu obradu informacija kako bi donosili tačne odluke dok su na dužnosti. Situacijska svijest je usko povezana s

³² Oldcorn, R.: Menadžment, Svjetlost, Sarajevo, 1990.

odlučivanjem, odnosno predstavlja sposobnost korištenja nečije osjetilne percepcije (vid, sluh, dodir) za procjenu kritičnih incidentnih situacija i uključivanje u obradu informacija koje razlikuju prijetnju od znakova koji nisu značajni. Mentalna pripravnost zapravo pruža službenicima alate pomoću kojih oni uzbuđenje drže na umjerenom nivou kroz pojačavanje osjetilne percepcije i kognitivne sposobnosti kako bi mogli optimalno odgovoriti.³³ Mentalnom zdravlju policijskih službenika općenito je posvećeno nedovoljno pažnje, te se o tome priča najčešće kada oduzmu sebi život ili učine neko krivično djelo nakon čega u fokus dolaze svi problemi koji se tiču nedovoljne psihološke podrške ovoj skupini. Tek u tim situacijama nadležni shvataju potrebu za stručnom psihološkom podrškom. Takvi događaji značajno utječu na psihičko stanje i mentalno zdravlje i ostalih službenika. Posljedice se ne javljaju uvijek odmah, već se mogu nakupljati tokom dužeg perioda. Policijski psiholozi imaju zadatak pokazati spremnost za razumijevanje zahtjeva policijske službe kroz odgovarajuću obuku u policijskim vještinama. Od policijskih psihologa se očekuje da razumiju ironiju toga da pripadnici specijalnih policijskih jedinica na licu mjesta donose odluke o agresiji i smrtonosnoj sili. Treba da razumiju i njihov odbrambeni način života za koji se sugerira da dolazi iz percepcije javnosti o njihovoj nesposobnosti da zaustave kriminal. Štaviše, policijski psiholozi moraju razumjeti strah specijalaca da budu kritizirani.

Policijski psiholog bi također trebao biti upoznat sa načelima za validaciju i odabir osoblja (Društvo za industrijsku i organizacijsku psihologiju, 1987), smjernicama za računarske testove (APA, 1986), sažecima o etikama i standardima za praktičnu psihologiju. Izloženost visokostresnim incidentima i potencijalnim traumatskim situacijama može da ima negativan utjecaj na kognitivne sposobnosti, memoriju, mentalno i fizičko zdravlje i općenito dobro. Također, vrlo malo pažnje se posvećuje ulozi policijskih rukovodioca u upravljanju stresom i njegovom prevencijom, jer oni jako rijetko uočavaju promjene kod zaposlenih, a sami službenici se ne usuđuju iznijeti problem i potražiti pomoć. Zbog toga je potrebno uputiti sve rukovodioce u policiji o sistemu pružanja psihološke pomoći pripadnicima specijalnih policijskih jedinica, te ih obučiti kako će uočiti prve simptome pojave stresa kod službenika kao i prve znake različitih psiholoških problema. Osim toga vrlo je značajno da policijski rukovodioci razgovaraju sa službenicima prije i poslije svake visokorizične akcije, koja ima veliki potencijal za razvoj stresnih simptoma i psiholoških problema. Od izuzetnog je

³³ Glavina, I., & Vukosav, J. (2011). Stress in police profession. *Policija i sigurnost*, 20(1), 32- 46.

značaja i to da rukovodioci znaju koji su to pripadnici koji su otporniji na stres, te bi trebali na visokorizične i posebno teške akcije angažirati upravo njih. I naravno, neophodno je povećati broj psihologa u policiji, te da se redovno obavljaju provjere psihičkog stanja te redovno provode savjetovanja i terapije za probleme.

U Sarajevu je 2014. godine pripadnik Specijalne jedinice za podršku SIPA-e, ubio svoju djevojku, ranio njenog brata, te počinio samoubistvo, 2017. godine u Trebinju je izvršio samoubistvo pripadnik Jedinice za specijalnu podršku Centra javne bezbjednosti. Samoubistvo je počinio u blizini policijske stanice. Službenici svih policijskih jedinica, posebno specijalne, su konstantno izloženi stresu koji prevazilazi nivo stresa u životu drugih ljudi, te osim što utiče na kvalitet života samih službenika, utiče i na kvalitet posla. Osim toga, psihološka procjena se vrši i nakon visoko stresnih događaja poput pucnjava, svjedočenja brutalnim ubistvima, svjedočenje zločinima nad djecom ili smrt kolege na dužnosti. Pojedinačni ciljevi psihološke procjene se mogu svrstati u dvije kategorije: identificiranje i isključivanje pojedinaca koji su u mentalnom smislu nestabilni, odnosno koji bi mogli ispoljavati neke od navedenih problema, kako bi se isključili iz daljnjeg razmatranja za upošljavanje, te pronalaženje pojedinaca koji imaju osobine koje su poželjne za policijskog službenika u specijalnim jedinicama. Model isključivanja je bio dominantan model u selekciji skoro dva stoljeća, dok danas predstavlja osnovu psihološke procjene pri selekciji budućih službenika.

Upravljanje stresom je sastavni dio rada policijske službe, te rukovodioci imaju ulogu da uočavaju promjene i da utiču preventivno ili da ublažavaju stres koji nastaje na službi.³⁴ To ne znači da rukovodioci treba da preuzmu ulogu psihologa, nego da pozitivno utječu na službenike. Redovan odlazak policajaca i pripadnika specijalnih jedinica kod psihologa nije praksa, već se dešava tek ukoliko se pojave određeni problemi koji kad su vidljivi, već su znak da ne postoji bilo kakvo drugo rješenje. Rukovodioci informacije o problemima najčešće dobivaju od drugih zaposlenih, odnosno od kolega, rijetko lično od službenika koji ima problem, te najčešće šalju službenike na odmor, daje mu slobodne dane ili na ljekarski pregled, pri čemu se zapostavlja mentalno zdravlje i posjeta psihologu.³⁵ To se najčešće objašnjava činjenicom da ljudi imaju pogrešne informacije o tome šta je psiholog, te ga često

³⁴ Glavina, I., Kulenović, L., & Vukosav, J. (2013). Stresori i načini suočavanja kod policijskih službenika. *Suvremena psihologija*, 16(2), 235-246

³⁵ Glavina Jelaš, I., Korak, D., & Dević, I. (2014). Adaptivni i maladaptivni načini suočavanja sa stresom kod policijskih službenika. *Sigurnost: časopis za sigurnost u radnoj i životnoj okolini*, 56(3), 203-211.

miješaju sa psihijatrom i plaše se da ostale kolege ne saznaju o tome. Primarna intervencija je bazirana na tehnikama kako reducirati stresnost u kritičnim situacijama i povećati percepciju prediktivnosti i kontrole što bi unaprijedilo zdravstveni učinak. Predavanja uključuju pet treninga koji pokrivaju psihoedukaciju o stresu, rizicima za zdravlje i učinku; uputu o tehnikama disanja u stresnim situacijama kako bi se kontrolirala psihološka reakcija na stres (npr. povećanje fizičke i emocionalne kontrole u toku kritičnih situacija) i upute o tome koje strategije suočavanja koristiti i na koji način komunicirati na poslu i u kući. Efekat ovakvog treninga je dokazan u simuliranim uvjetima. Paterson i sur. (2014) navode da iako postoji mnogo informacija o problemima unutar policije, postoje određeni konceptualni i metodološki problemi poput korištenja neadekvatnih i nestandardiziranih instrumenata, malo poređenja s drugim grupama zanimanja, kao i neadekvatni teorijski modeli koji objašnjavaju veze između ličnosti i radnog okruženja. Neformalne grupe samopodrške su također od izuzetnog značaja u ovom poslu. ³⁶To podrazumijeva susrete sa drugim službenicima kako bi međusobno pričali o osjećanjima i mogli iznijeti njihove probleme i frustracije među drugima koji savršeno razumiju takve događaje. Najveći problem je što se psiholozi i grupe podrške uključuju kad je u pitanju rješavanje problema koji je već nastao, umjesto da se uključuju konstantno radi prevencije problema. Obzirom da je nemoguće izbjeći sve nasilne događaje, onda se mogu poduzeti koraci koji će educirati službenike da se nose sa svim stresnim događajima. Početni trening o stresu treba naglašavati prednosti psiholoških usluga i od strane kolega i od strane psihologa i profesionalaca.

Od izuzetnog je značaja da sami pripadnici specijalnih policijskih jedinica shvate da im savjetovanje može pomoći da se bolje nose sa određenim poslovnim i životnim događajima. Također, moraju prihvatiti činjenicu da ih primanje takve pomoći ne omalovažava ili stigmatizira, te da ne utječe na njihove sposobnosti rješavanja problema. Kada shvate da i druge kolege doživljavaju iste vrste problema, bit će ohrabreni otvoreno podijeliti vlastite osjećaje sa drugima. Inicijalni trening treba da pripadnicima specijalnih policijskih jedinica da do znanja da se sa stresom i kritičnim posljedicama ne moraju nositi sami. ³⁷Sve američke uprave specijalnih policijskih jedinica imaju politiku koja od službenika zahtijeva da traže stručnu pomoć u suočavanju s posttraumatskim stresnim poremećajima. Da bi se postigao tako organiziran sistem psihološke skrbi, mora se razviti sistem u kojem će biti jasno na koji

³⁶ Glavina Jelaš, I., Korak, D., & Dević, I. (2014). Adaptivni i maladaptivni načini suočavanja sa stresom kod policijskih službenika. *Sigurnost: časopis za sigurnost u radnoj i životnoj okolini*, 56(3), 203-211.

³⁷ Greene, E. i Heilburn, K. (2011). *Wrightsmen's Psychology and the Legal System* (7th ed.). Belmont, CA: Wadsworth, Cengage Learning

način će se skrb pružiti i ko će snositi troškove usluga stručnjaka za mentalno zdravlje. Metode podrške podrazumijevaju sljedeće:

- Interne timove za savjetovanje koji pomažu u incidentima koji ne zahtijevaju sastanak s psihologom poput razmirica sa supružnicima, finansijskih problema ili drugih manje značajnih izvora stresa. Ali, uspjeh ovakvih timova ovisi o pažljivom odabiru članova tima.
- Odabir tima: „niko ne razumije policijskog službenika bolje od drugog službenika“. Međutim, pri odabiru pripadnika za tim za savjetovanje treba biti oprezan. Smatra se da će od značajne pomoći biti ako su članovi tima imali poteškoća u karijeri ili privatnom životu jer im to daje veću sposobnost empatije.
- Članovi tima za podršku: službenici izabrani da sudjeluju kao članovi tima za podršku trebaju dobiti dodatnu obuku o upravljanju stresom. Oni bi trebali naučiti djelovati samo kao „zvučne ploče“ za službenike, suosjećajno slušajući probleme. Iako oni ne bi trebali pokušati djelovati kao psihoanalitičari, moraju biti obučeni prepoznati veće, dublje usađene probleme, koji zahtijevaju upućivanje kvalificiranim terapeutima.

U ovom slučaju se opet pokazuje značaj pravilne selekcije i obrazovanja jer u trenutku traumatičnog incidenta, kolege jedni drugima pružaju prvu pomoć na licu mjesta. Osim toga, važnost psihološke procjene za potrebe policije je prepoznata još u 19. stoljeću, te se od tog vremena do danas došlo do brojnih pomaka. Najvažniji razlog primjene psihološke procjene u selekciji ljudskih resursa i potencijala za potrebe policijskih zanimanja jeste želja da se spriječi zapošljavanje pojedinaca koji mogu ugroziti svoju i sigurnost drugih ljudi, što se u principu najviše odnosi na osobe koje nisu u stanju da se dobro nose sa stresom.³⁸ Važnost procjene se ogleda u činjenici da su to ljudi koji imaju ovlasti da koriste silu prema drugima ukoliko je to potrebno i da narušavaju privatnost građana. Veliki problem jeste činjenica da obuke i treninzi u policiji jako često zanemaruju psihološke faktore poput stresa i napetosti. Izvedba i preciznost pogodaka je znatno niža kada se zadaci izvode u visokostresnim uvjetima. Proces selekcije je od izuzetnog značaja jer pomaže da se odaberu najkvalitetniji pripadnici ovih jedinica. Najvažnijim karakteristikama za ovaj posao se smatra: fizička spremnost, stalna dostupnost za službu, disciplina i iskustvo. Međutim, bitno je naglasiti da

³⁸ Kalem, D. (2014). Međusobni odnosi i poslovno ponašanje policijskih službenika. Policija i sigurnost, 23(2/2014.), 0-0.

selekcija osoba za specijalne namjene predstavlja poseban, izdvojen i drugačiji proces od selekcije ostalih službenika u policiji. Specifičnosti potrebne za specijalne namjene pomažu da se odabere najkvalificiraniji kadar što podrazumijeva: iskustvo, fizičku spremnost, pravilno rukovanje oružjem, preporuke od strane supervizora, disciplinu, koliko često osoba izostaje s poslova, izvještaj o aktivnosti službenika, završenu osnovnu taktičku školu, intervju, pojedine specijalne namjene zahtijevaju da to budu nepušači, procjenu psiholoških sposobnosti, udaljenost stanovanja od baze, 24-satna spremnost za poziv na dužnost, test na narkotike, sposobnost upravljanja motornim vozilom, pismeni test, te ljekarsko uvjerenje.

³⁹Različite države i agencije imaju određene varijacije u procesu selekcije, ali krajnji produkt je isti: probrati najkvalificiranije osobe za ovaj posao. Većina ih je konzistentna kad je u pitanju rukovanje oružjem, fizička sprema, intervju, iskustvo i disciplina. Osnovne odlike psihološke procjene za potrebe policijskih zanimanja se razmatraju kroz četiri pitanja koja su međusobno povezana: kada, zašto, šta i kako? S obzirom na hronologiju, psihološka procjena se može podijeliti na onu prije zapošljavanja i na psihološku procjenu osobe koja je već u radnom odnosu unutar policije. Bilo kakva negativna promjena u ponašanju i radu specijalca može biti povod za traženje psihološke procjene. Tu se ubrajaju započinjanje interpersonalnih konflikata, neposlušnost, pretjerana upotreba bolovanja, seksualno neprikladno ponašanje, bizarno ili prijeteće ponašanje i slično. Ništa od svega nabrojanog ne mora biti znak da postoji neki psihički problem, ali služi kao dobar razlog za traženje dodatnih provjera. Pojedinačni ciljevi psihološke procjene se mogu svrstati u dvije kategorije: identificiranje i isključivanje pojedinaca koji su u mentalnom smislu nestabilni, odnosno koji bi mogli ispoljavati neke od navedenih problema, kako bi se isključili iz daljnjeg razmatranja za upošljavanje, te pronalaženje pojedinaca koji imaju osobine koje su poželjne za policijskog službenika u specijalnim jedinicama. Model isključivanja je bio dominantan model u selekciji skoro dva stoljeća, dok danas predstavlja osnovu psihološke procjene pri selekciji budućih službenika. Osim toga, psihološka procjena se vrši i nakon visoko stresnih događaja poput pucnjava, svjedočenja brutalnim ubistvima, svjedočenje zločinima nad djecom ili smrt kolege na dužnosti.

Psihološka procjena se obično provodi na tri načina: intervjuiranjem, situacijskim procjenama koje podrazumijevaju promatranje kandidata u situacijama koje su podešene

³⁹ Hadžikadunić, A. i Turković, S. (2013). Selekcija ljudskih resursa za potrebe policije primjenom bazično motoričkih testova. Treća međunarodna konferencija »Sportske nauke i zdravlje. Panevropski Univerzitet 15.03.2013. godine. Banja Luka.

tako da liče na stvarne situacije sa kojima se policijski službenici susreću u svojim poslovima, te primjenom psiholoških testova. Najčešće se koristi intervju, kojeg obično provodi klinički psiholog. Tradicionalni pristup u intervjuiranju se fokusira na pronalaženje psihopatologije za razliku od novijih pristupa koji usmjeravaju pažnju na traženje osobina koje su prediktori dobrog rada i ponašanja poput zrelosti, stabilnosti i interpersonalnih vještina. Intervju, za razliku od drugih metoda, ima značajne prednosti koje se ogledaju u mogućnosti analize neverbalne komunikacije i emocija koje osoba ispoljava. Međutim, intervju sa sobom nosi i nedostatke, od kojih je glavni to da ne postoji univerzalni format policijskog intervjua. Psiholog u radu sa pripadnicima specijalnih policijskih jedinica primjenjuje različite instrumente.⁴⁰ Potraga za i upotreba testova ličnosti za potrebe selekcije je započeta tokom Prvog svjetskog rata, ali je bila ograničena na novajlije. Guilford (1948) je potvrdio značaj takvih testova zbog određivanja važnosti temperamentnih i dinamičkih osobina za uspješno obavljanje zadataka i izbjegavanje bolesti, opravdanja, psihoneuroza i psihoza. U policijskoj selekciji je prilično raširena upotreba MMPI testova, međutim različita istraživanja su ukazala na različite rezultate u pogledu njihove korisnosti za identificiranje onih koji su nepodobni za policijsku službu. MMPI se pokazao kao dobar prediktor za opomene, žalbe i suspenzije službenika, te je indeks nezrelosti koji je kombinacija MMPI skala psihopatske devijacije, hipomanije i skale laži, dobar prediktor odstranjivanja sa posla. Osim toga, Bartol (1991) dodaje da je rezultat na skali laži veći od osam, jedan od najboljih prediktora loše izvedbe policijskih službenika, te da najčešće postoje pritužbe na one koji imaju takav rezultat na navedenoj skali. Forero i suradnici (2009) navode da mnoga istraživanja sugerišu slabu prediktivnu moć MMPI testa u selekciji zaposlenika i to posebno kada su u pitanju službenici policije. Jedno moguće objašnjenje jeste činjenica da je MMPI instrument za detektiranje psihopatologije, a ne postoji razlog zbog kojeg je opravdano očekivati da stopa psihopatologije bude veća u populaciji osoba koje se prijavljuju na posao u policiji nego u općoj populaciji. Testovi ličnosti poput MMPI (Minnesota Multiphasic Personality Inventory) i većina inventara ličnosti su dizajnirani tokom Drugog svjetskog rata kako bi pokazali psihopatologiju, te zbog toga imaju ograničenu vrijednost u selekciji osoblja. Mjere izgrađene na dimenzijama ličnosti poput modela Velikih pet koji su namijenjeni za opisivanje osobina ličnosti mogu biti korisniji za

⁴⁰ Hadžikadunić, A. i Turković, S. (2013). Selekcija ljudskih resursa za potrebe policije primjenom bazično motoričkih testova. Treća međunarodna konferencija »Sportske nauke i zdravlje. Panevropski Univerzitet 15.03.2013. godine. Banja Luka.

odabir i procjenu osoblja specijalnih jedinica. Barrick i Mount (1991) su ispitivanjem otkrili da Ekstraverzija i Otvorenost za iskustva predstavljaju validne procjene vještina. Kasnije su Picano, Williams i Roland (2006) otkrili da pojedinci koji se bave poslovima s većim rizikom imaju više rezultate na skalama Stabilnosti i Savjesnosti. Nalazi su također pokazali da je uspješna obuka bila povezana s preferencijama za aktivnostima visokog rizika. Zanimljivo je pomenuti da se u Norveškoj koristi Rorschachova metoda koja je značajna jer daje informacije o tome kako osoba percipira okolinu, kako obrađuje informacije, kako se predstavlja drugim osobama ili kakve su joj interakcije, na koji način odgovara, organizira, rješava probleme, te kako se suočava s tjeskobom i stresom. Ponašanja kodirana tokom ovog zadatka daju rezultate o načinu funkcioniranja osobe ovdje i sada, koja ima implikacije za to kako će se ponašati u kritičnijim i stresnijim izazovima u budućnosti. Testovi kognitivnih sposobnosti su nekada bili glavna psihološka mjera koja se koristila pri selekciji policajaca, te se smatra da oni ukazuju na sposobnost kandidata da obavljaju neke nužne aktivnosti poput učenja novih informacija, pisanja izvještaja, rješavanja problema i slično.⁴¹

⁴¹ Milanović. M., Gabelica-Šupljak, M. (1997). Psihodijagnostika u funkciji procjene psihosocijalnog statusa članova sportske ekipe. Psihosocijalna dijagnostika u sportu.

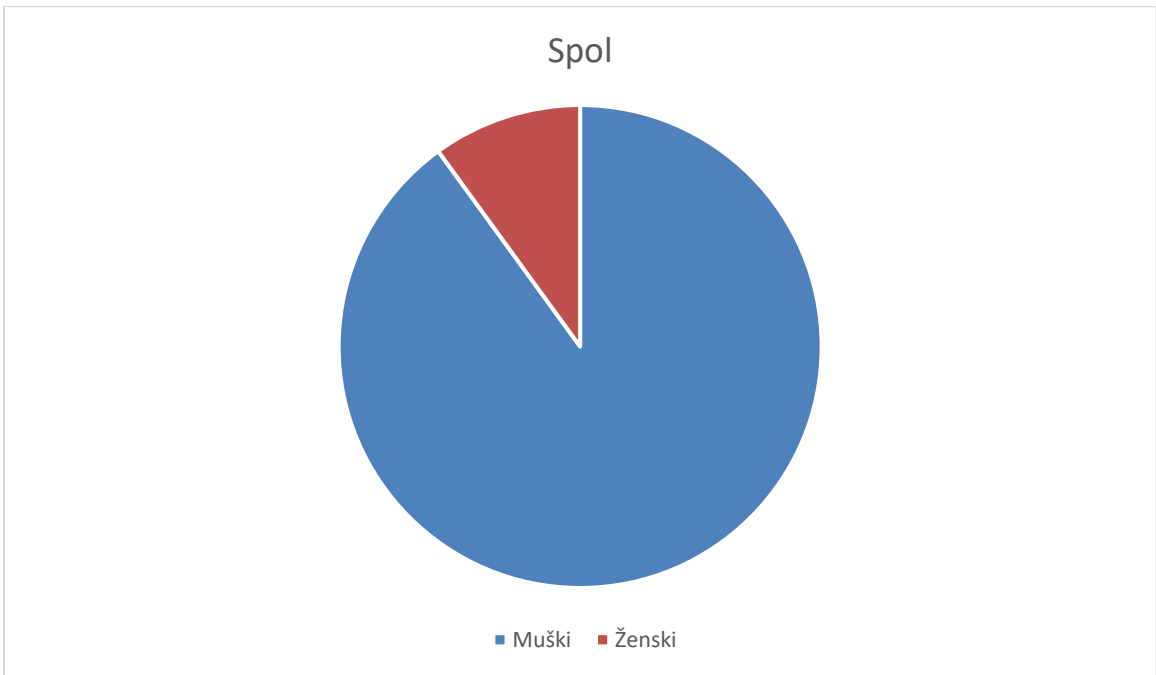
3. ISTRAŽIVAČKI DIO

Za potrebe izrade magistarskog rada izvršeno je anketiranje mojih kolega policijskih službenika na području Kantona Sarajevo. Ukupan broj anketiranih je 110. Anketa je bila anonimna i namijenjena Ministarstvu unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo. Cilj ankete je analizirati postojeće stanje u različitim oblastima te eventualno uočiti probleme s kojima se zaposlenici susreću na poslu sa ciljem poboljšanja kvaliteta, sigurnosti i uvjeta rada u . Dobiveni rezultati mogu poslužiti u svrhu poboljšanja rada kako pojedinca tako a i kao dio tima uticat će na rezultate Ministarstva unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo.

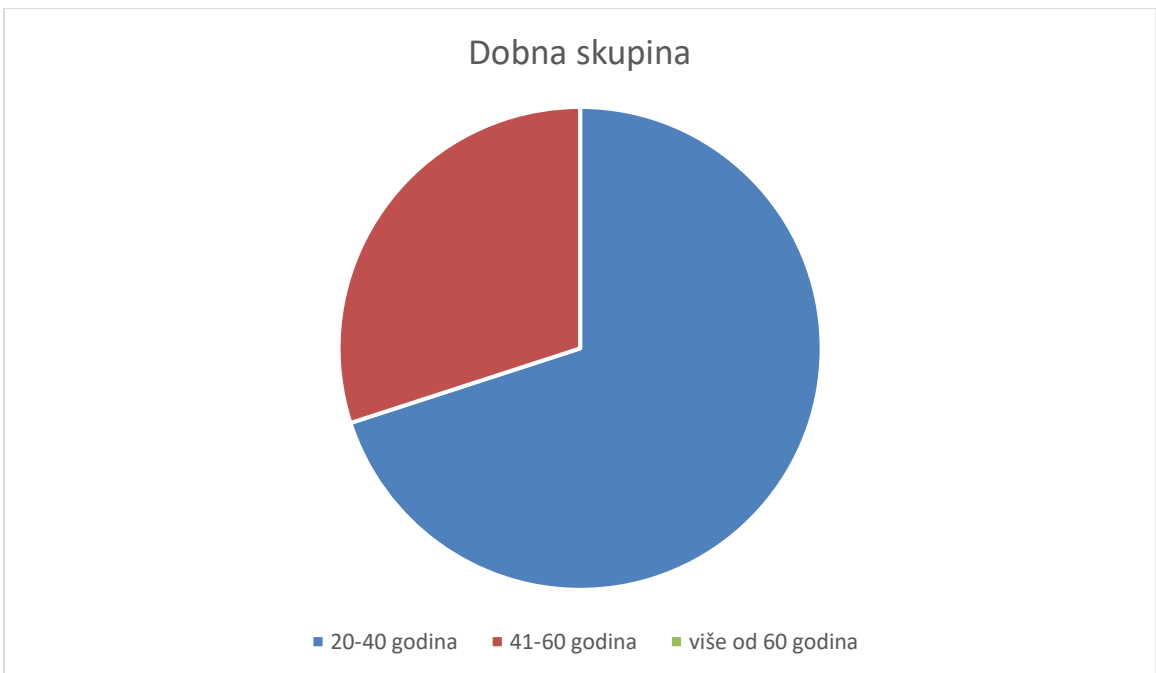
Od ukupno 110 anketiranih njih 61 (55%) je sa SSS, 17 uposlenika (15%) sa VŠS te 32 uposlenika (30%) sa VSS.

Od ukupnog broja ispitanika 100 uposlenika (90%) je muškog spola, a 10 uposlenica (10%) ženskog spola.

77 ispitanika (70%) je u dobnoj skupini od 20-40 godina, 33 ispitanika (30%) ima od 41-60 godina, te nijedan ispitanik nema više od 60 godina.

Rukovodeći položaj ima 11 ispitanika (10%), dok ostatak od 99 ispitanika (90%) nije rukovodeći.

64 ispitanika (58%) je zadovoljno poslom, 43 ispitanika (39%) djelimično je zadovoljno, a 3 ispitanika (3%) nije zadovoljno poslom.

55 ispitanika (50%) se osjeća sigurno na radnom mjestu, 46 (41%) djelimično, a 9 ispitanika (9%) se ne osjeća sigurno

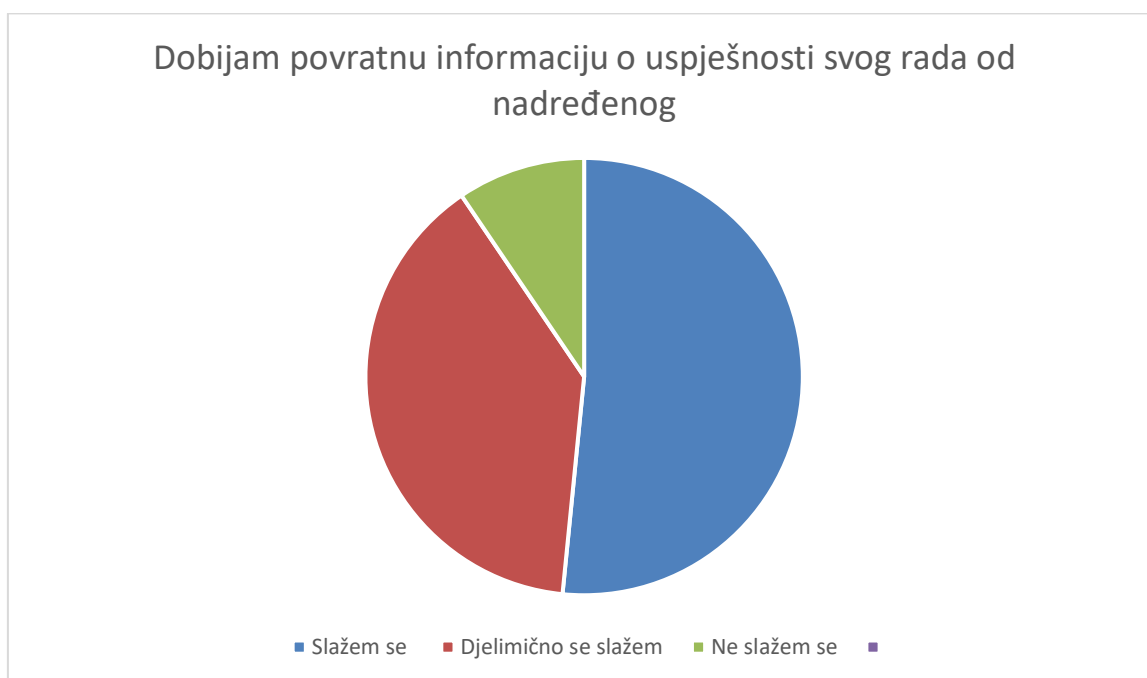
34 ispitanika (30%) smatraju svoj posao sigurnim, 50 ispitanika (45%) djelimično je zadovoljno, a 26 ispitanika (25%) ne smatraju da je njihov posao siguran.

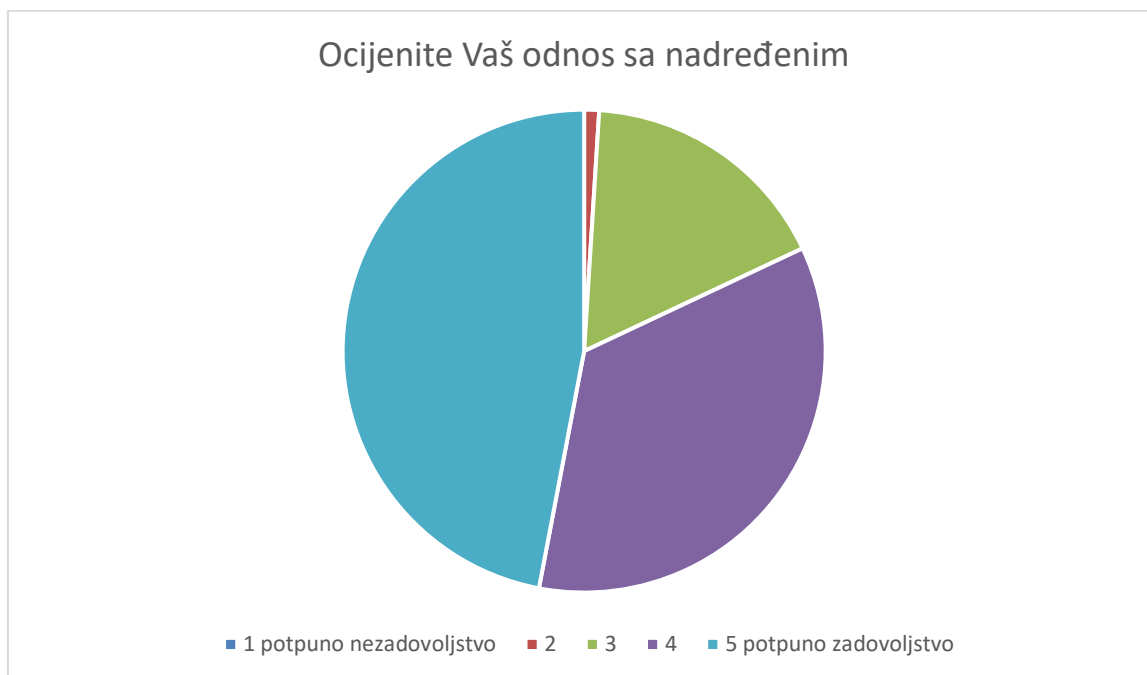
31 ispitanik (28%) je zadovoljan organizacijom na radnom mjestu, 52 ispitanika (47%) djelimično je zadovoljno, a 27 ispitanika (25%) nije zadovoljno.

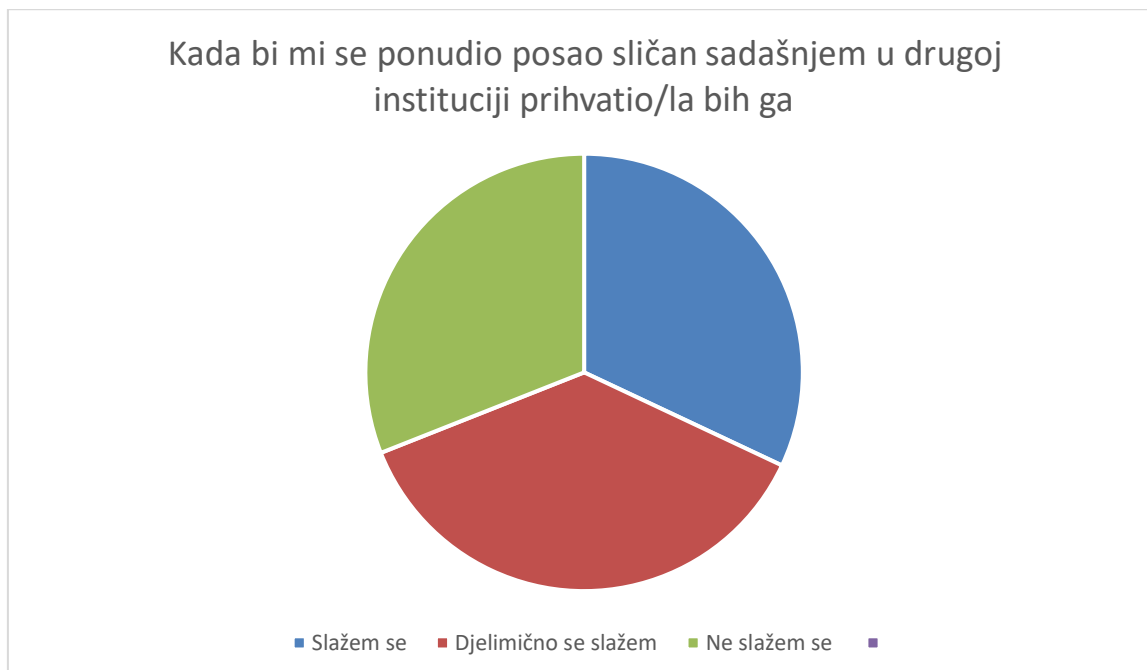
Od ukupnog broja 54 ispitanika (49%) dobijaju povratnu informaciju o uspješnosti svog rada od nadređenog, 41 ispitanik (37%) djelimično, a 15 ispitanika (14%) ne dobija.

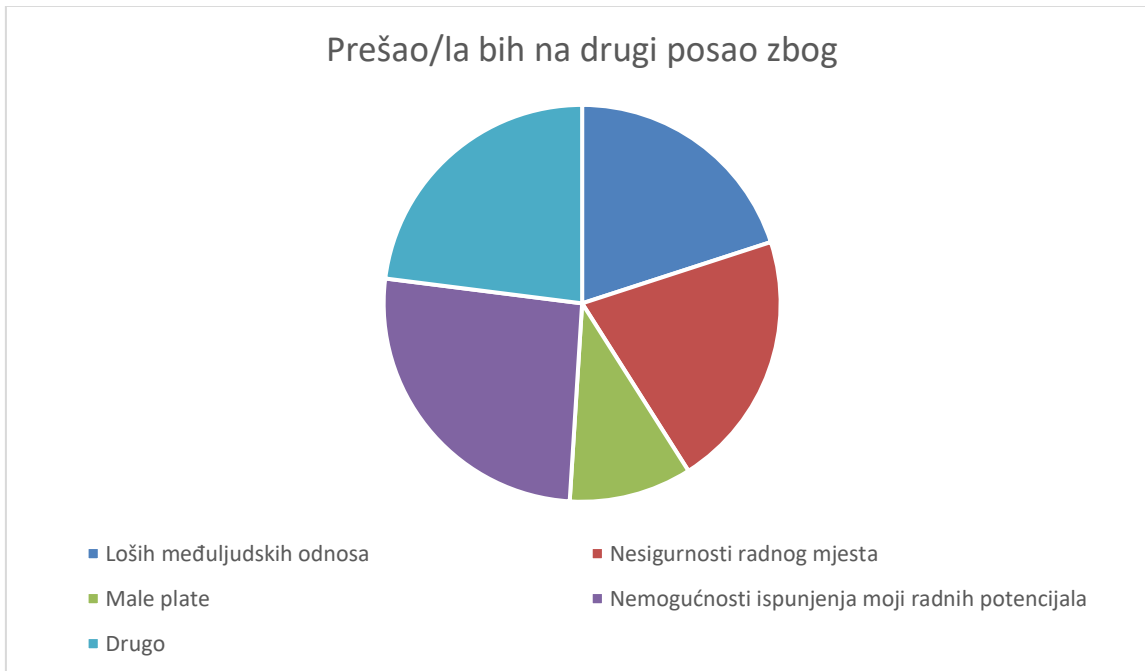
Od ukupnog broja 2 ispitanika (1%) nije zadovoljno odnosom sa nadređenim, 19 ispitanika (17%) je srednje zadovoljno, 39 ispitanika (35%) je poprilično zadovoljno odnosom sa nadređenim, a 50 ispitanika (47%) je potpuno zadovoljno.

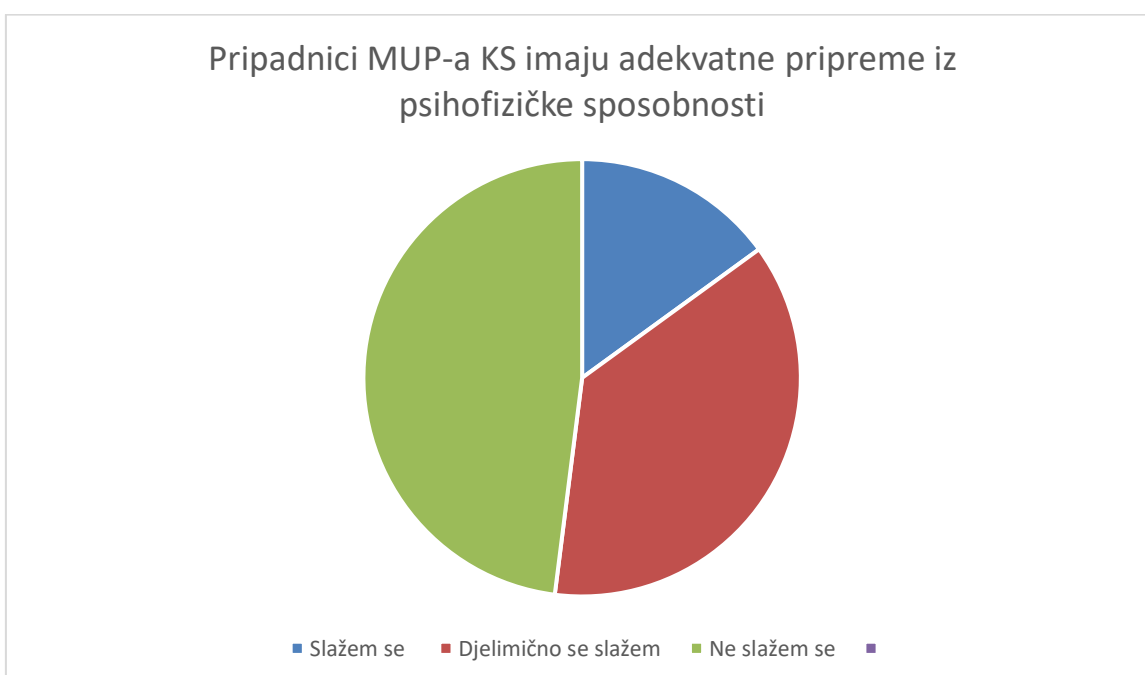
36 ispitanika (32%) su se izjasnili da kada bi im se ponudio posao sličan sadašnjem u drugoj instituciji bi prihvatili, 41 ispitanik (37%) možda, a 33 ispitanika (31%) da ne bi prihvatili.

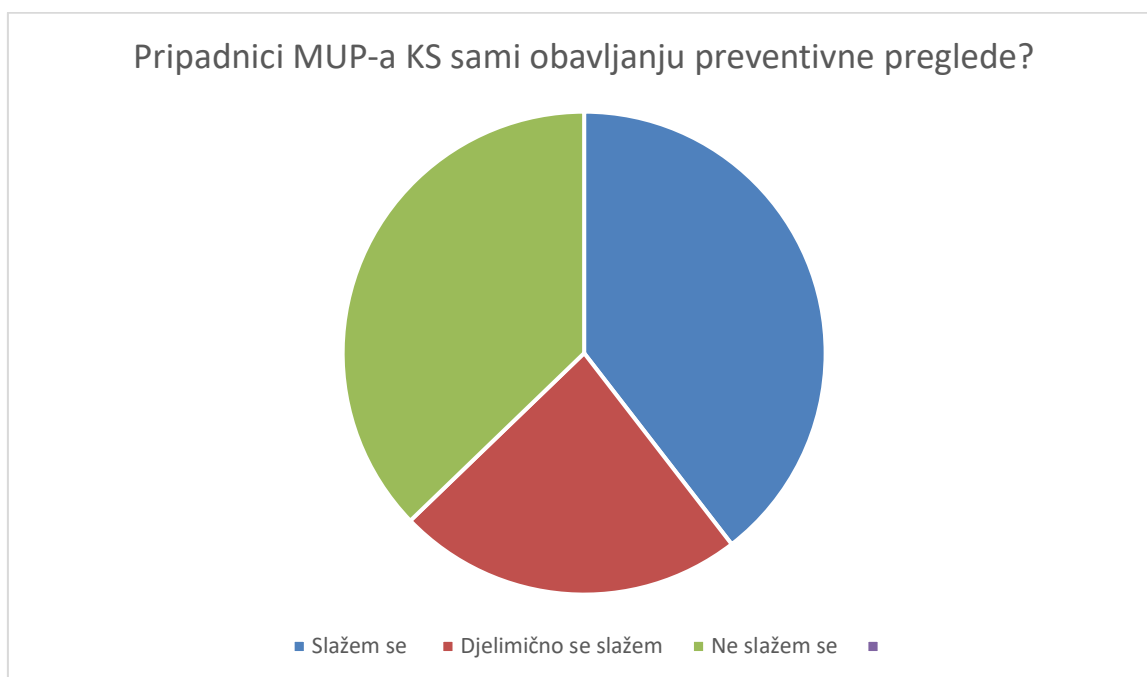
22 (20%) ispitanika bi prešla na drugi posao radi loših međuljudskih odnosa, 24 (21%) ispitanika radi nesigurnosti radnog mjesta, 12 ispitanika (10%) radi male plate, 29 ispitanika (26%) radi nemogućnosti njihovih radnih potencijala, 23 ispitanika (23%) radi drugih razloga koje nisu u konačnici naveli.

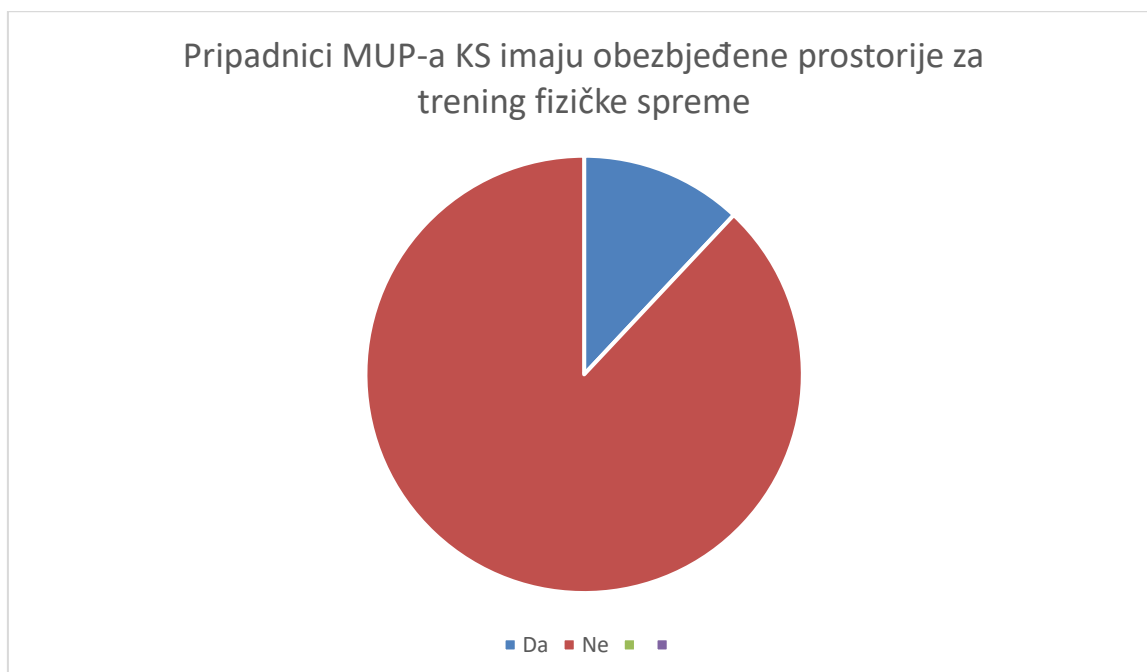
17 ispitanika (15%) su se izjasnili da pripadnici MUP-a KS imaju adekvatne pripreme iz psihofizičke sposobnosti, 41 ispitanika (37%) kažu da imaju djelimično, a 52 ispitanika (48%) kažu da se ne slažu sa ovim pitanjem.

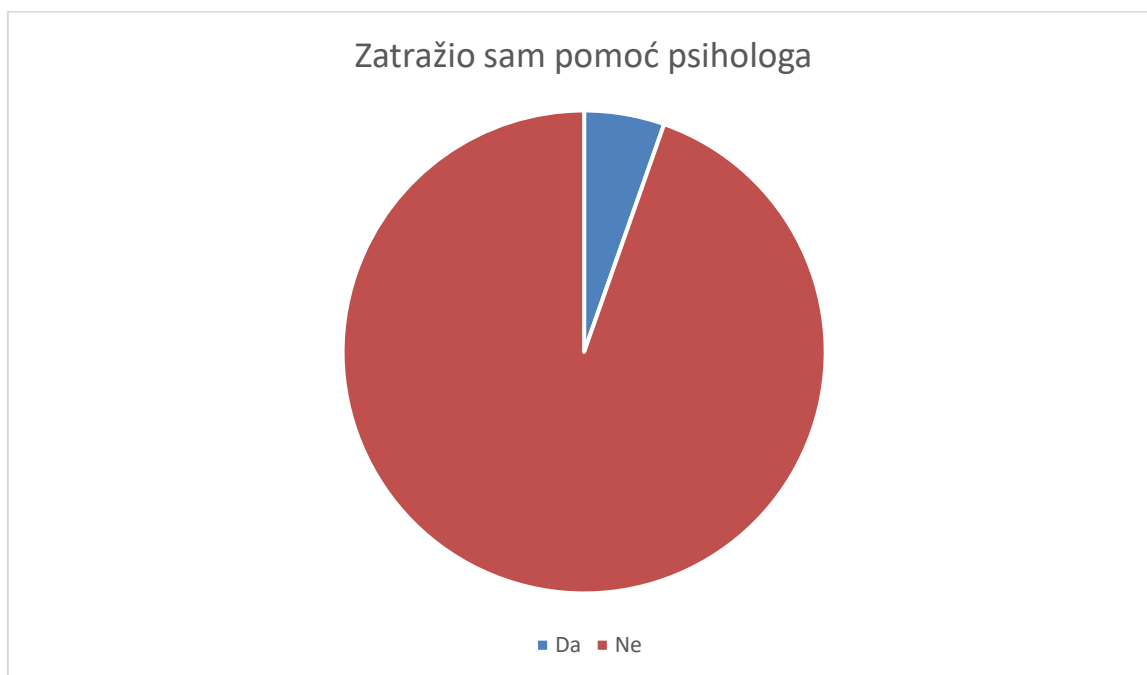
57 ispitanika (51%) su se izjasnili da pripadnici MUP-a KS sami obavljaju preventivne preglede, 34 ispitanika (30%) kažu djelimično, a 19 ispitanika (18%) kažu da se ne slažu sa ovim pitanjem.

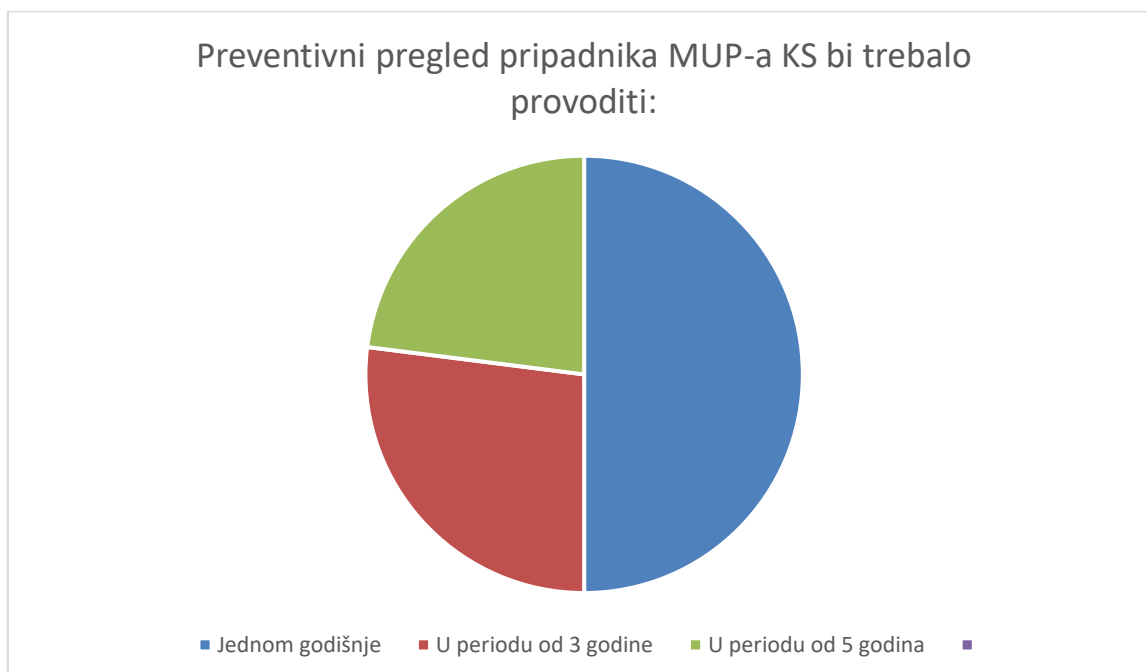
14 ispitanika (12%) su se izjasnili da pripadnici MUP-a KS imaju obezbjeđene prostorije za trening fizičke spreme, a 96 ispitanika (88%) kažu da nemaju.

5 ispitanika (5%) su se izjasnili da su zatražili pomoć psihologa, a 105 ispitanika (95%) kažu da nisu.

55 ispitanika (50%) smatraju da bi se preventivni pregled pripadnika MUP-a KS trebao vršiti godišnje, 30 ispitanika (27%) u periodu od 3 godine, a 25 ispitanika (23%) u periodu od 5 godina.

14 ispitanika (12%) su rekli da su imali psihološko testiranje unazad godinu dana, a 96 ispitanika (88%) da nisu.

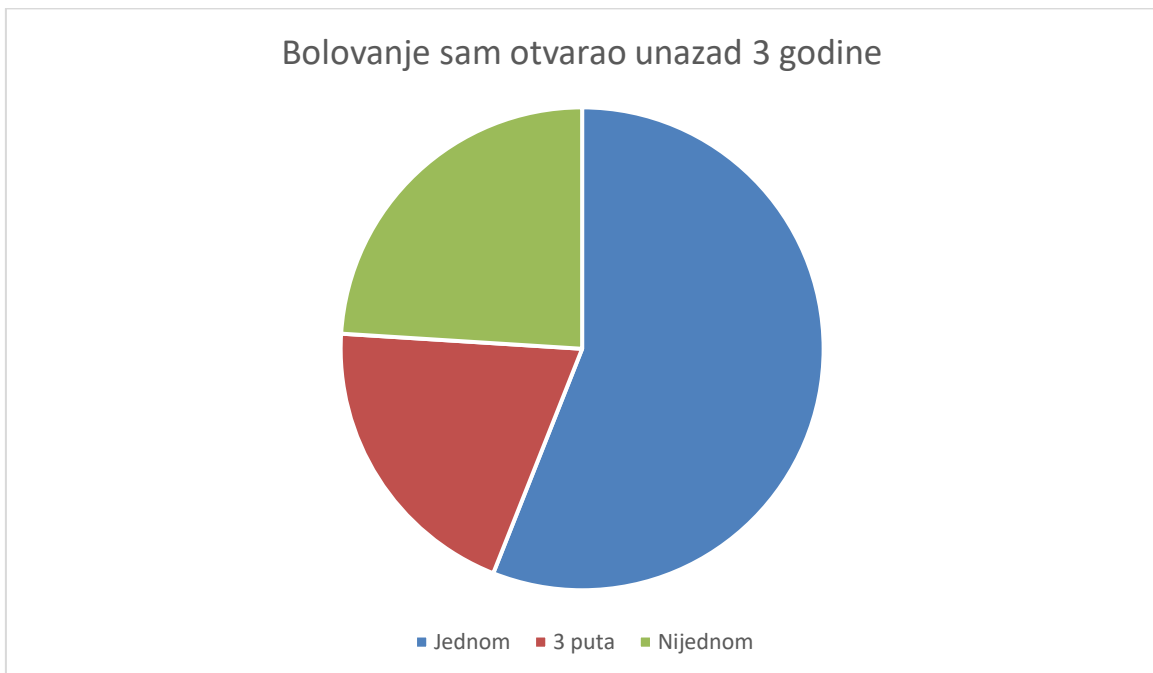
27 ispitanika (24%) su rekli da su imali testiranje fizičke spreme unazad godinu dana, a 83 ispitanika (76%) da nisu.

44 ispitanika (40%) su rekli da su bili na bolovanju unazad godinu dana, a 66 ispitanika (60%) da nisu.

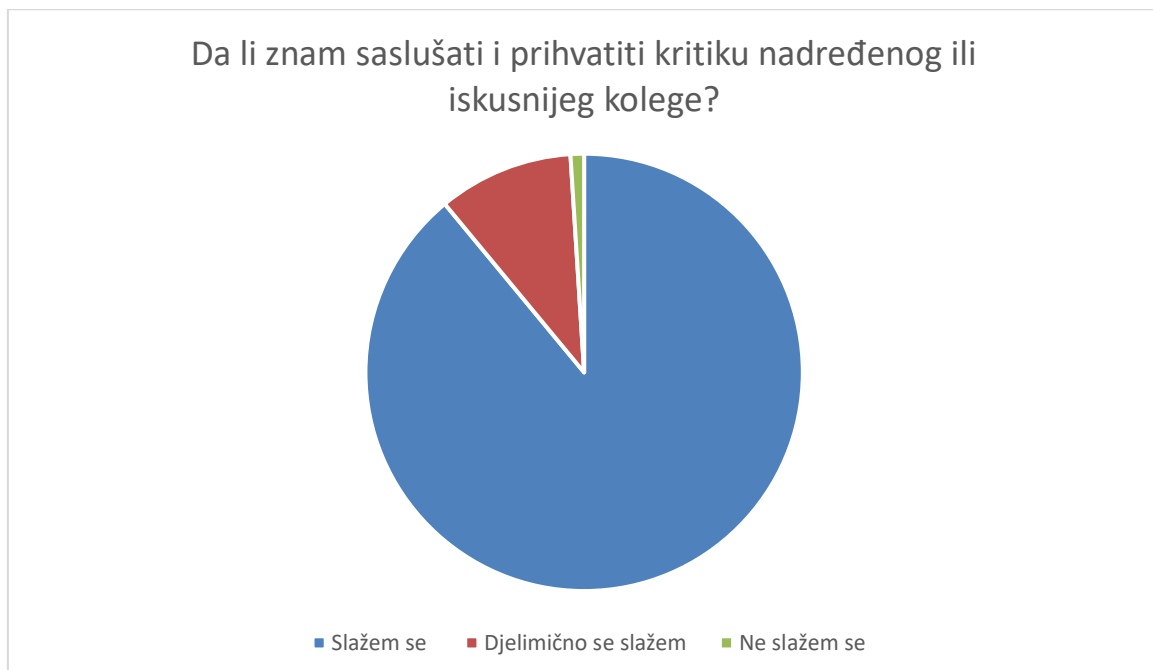
62 ispitanika (56%) su rekli da su bili jednom na bolovanju unazad tri godine, 23 ispitanika (20%) su bila tri puta unazad 3 godine, a 25 ispitanika (24%) nisu nijednom bili na bolovanju unazad tri godine.

9 ispitanika (8%) su se izjasnili da su u posljednjih 12 mjeseci bili izloženi diskriminaciji ili mobingu na radnom mjestu, 21 ispitanika (19%) kažu djelimično, a 80 ispitanika (73%) kažu da nisu.

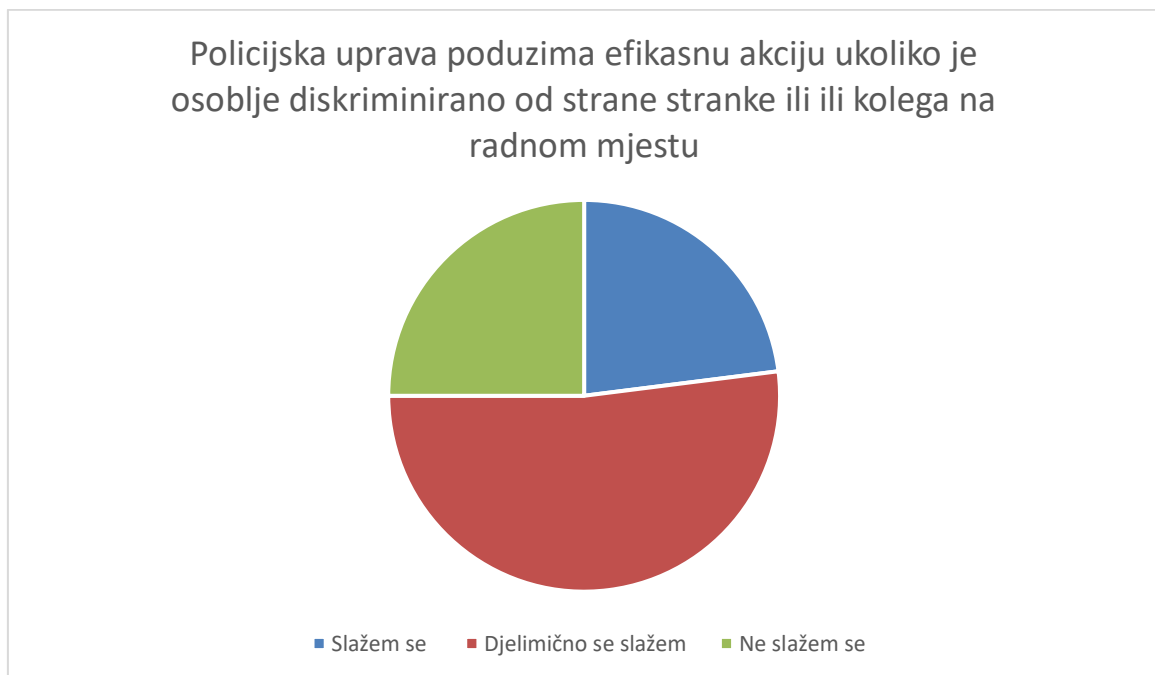
98 ispitanika (89%) su se izjasnili da znaju saslušati i prihvatiti kritiku nadređenom ili iskusnijeg kolege, 11 ispitanika (10%) kažu djelimično, a 1 ispitanik (1%) e izjasnio da ne zna prihvatiti kritiku.

U anketi su ispitanici koji su se izjasnili da si bili diskriminirani ili je izvršen mobing bili u najvećem broju od kolega, nadređenih i vođa smjene.

Kao najčešće razloge diskriminacije i mobinga su navedeni mjesto prebivališta i drugo. Niti jedan od ispitanika nije prijavio slučaj diskriminacije ili mobinga na radnom mjestu.

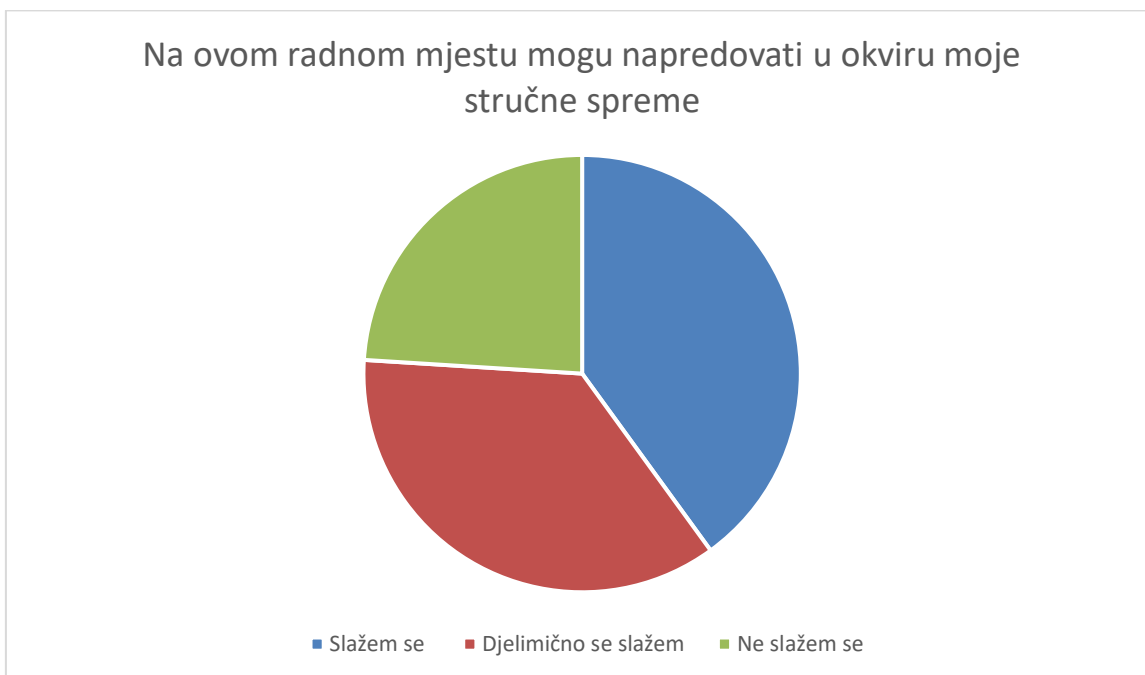
26 ispitanika (23%) su se izjasnili da policijska uprava poduzima efikasnu akciju ukoliko je osoblje diskriminirano od strane stranke ili kolega na radnom mjestu, 57 ispitanika (52%) kažu djelimično, a 27 ispitanika (25%) se ne slažu.

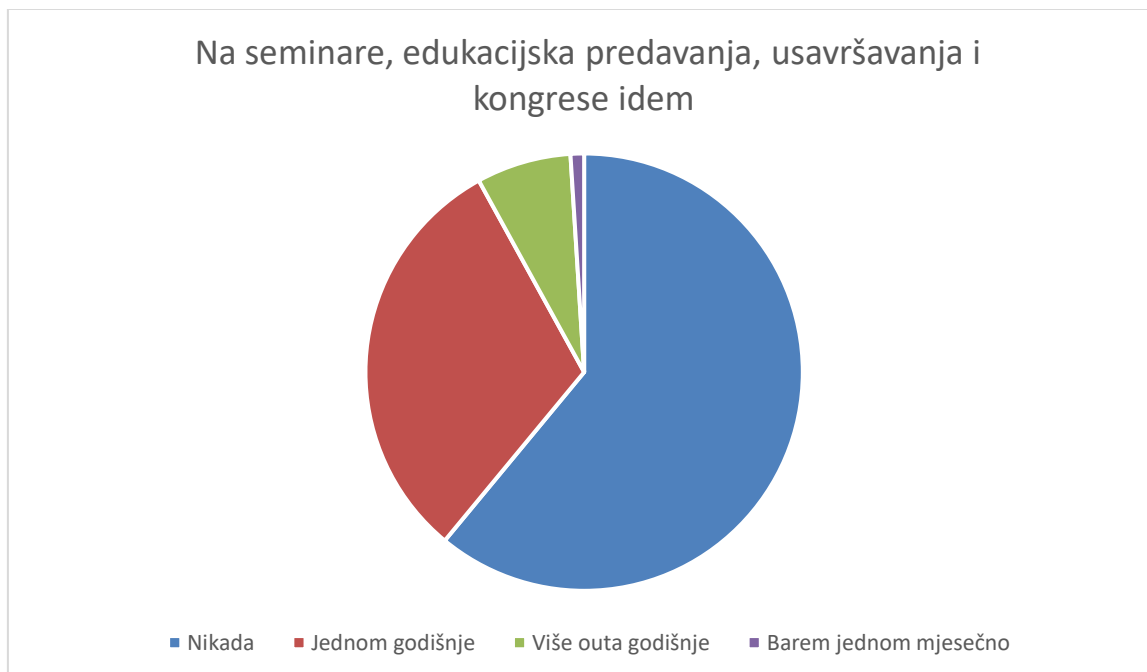
Od ukupnog broja ispitanih 37 ispitanika (33%) su se izjasnili da su njihovi potencijali dovoljno iskorišteni na radnom mjestu, 51 ispitanika (46%) kažu djelimično, a 22 ispitanika (21%) se ne slažu.

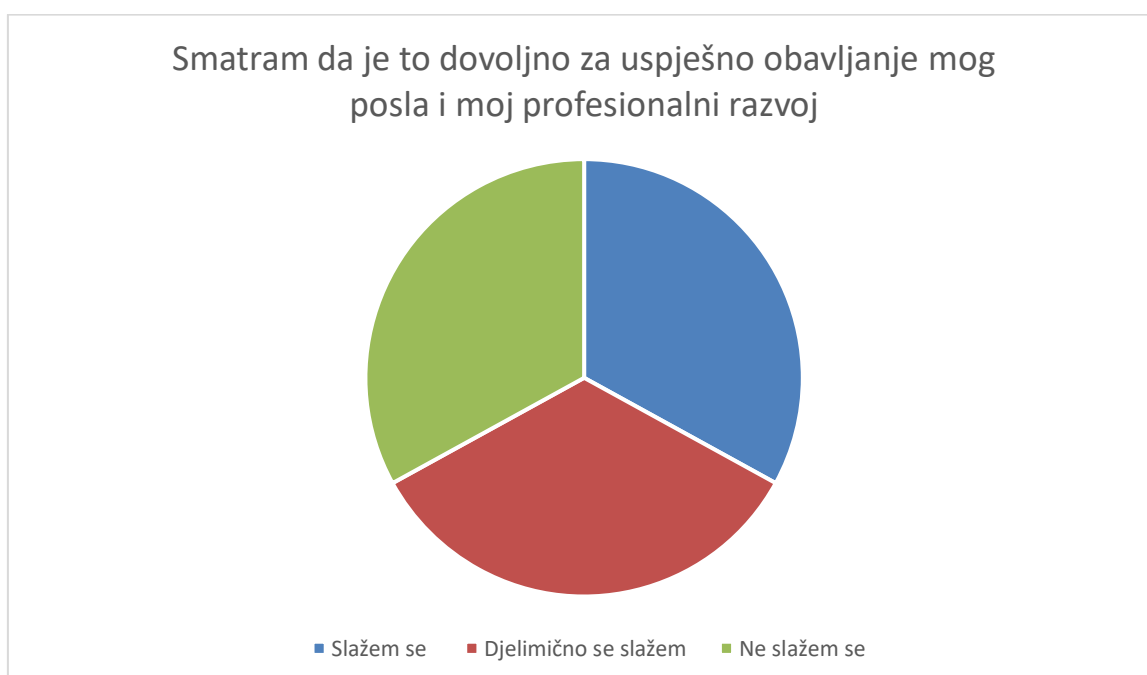
Od ukupnog broja ispitanih 45 ispitanika (40%) su se izjasnili da mogu napredovati u okviru stručne spreme, 40 ispitanika (36%) kažu djelimično, a 25 ispitanika (24%) se ne slažu.

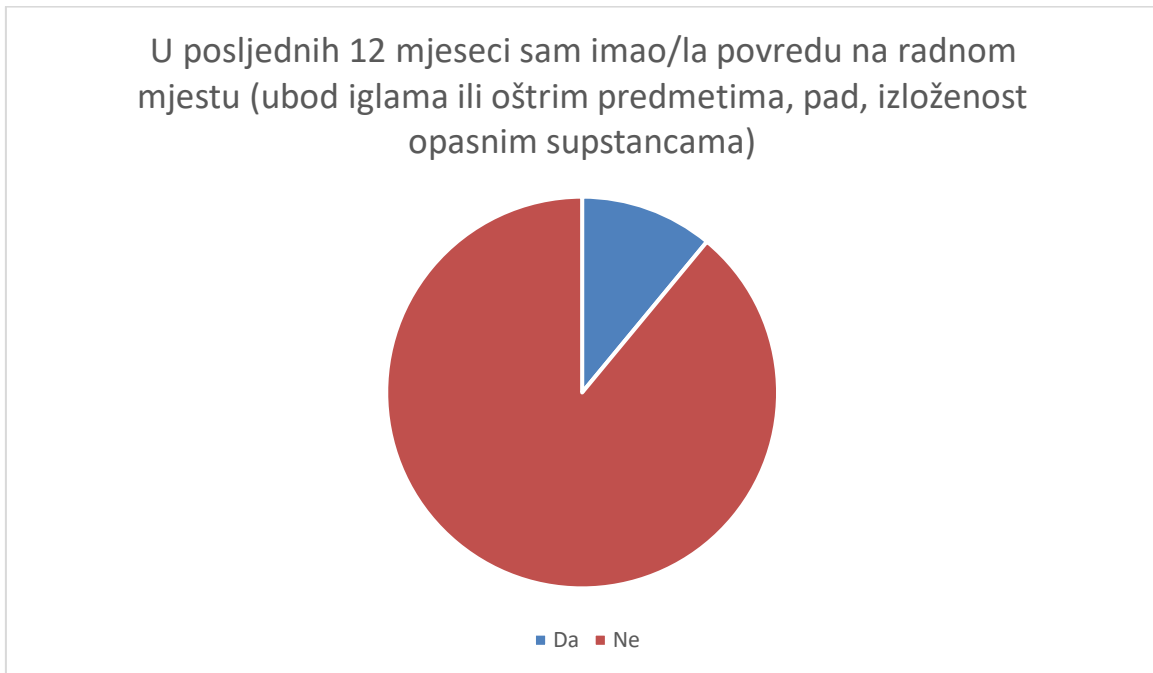
Na seminare, edukacije, predavanja, usavršavanja i kongrese 67 ispitanika (61%) ne ide nikada, 34 ispitanika (31%) idu jednom godišnje, 8 ispitanika (7%) više puta godišnje, a 1 ispitanik (1%) barem jednom mjesečno.

Od ukupnog broja ispitanih 35 ispitanika (33%) su se izjasnili da je to dovoljno za uspješno obavljanje posla i profesionalni razvoj, 36 ispitanika (34%) kažu djelimično, a 29 ispitanika (33%) se ne slažu.

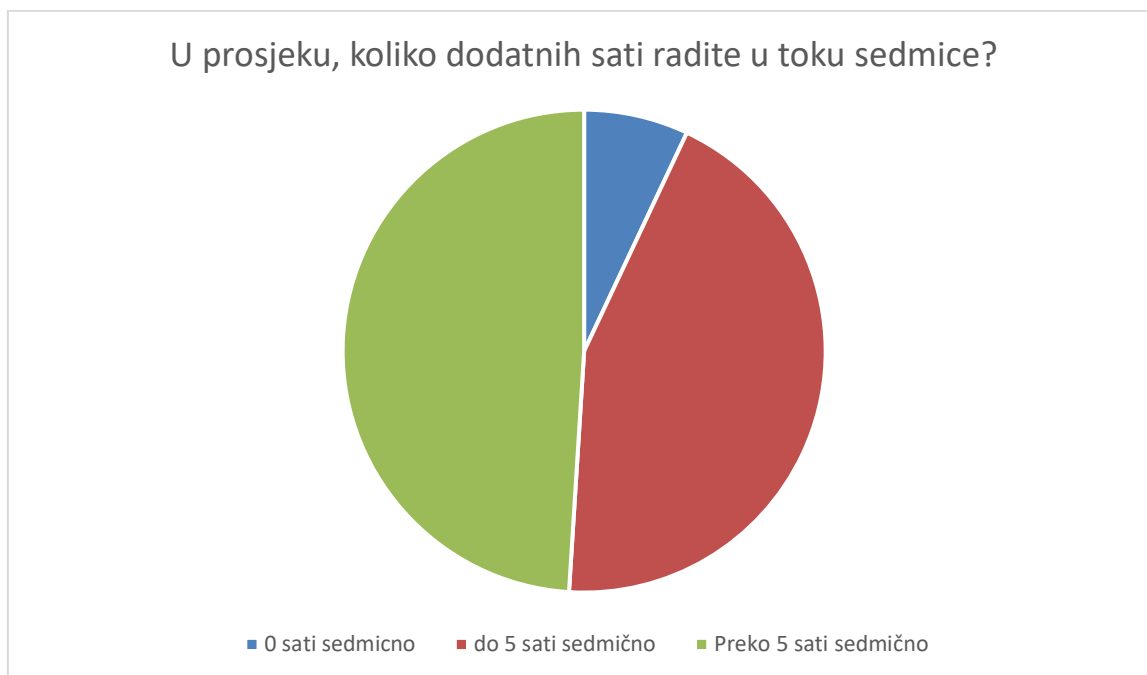
13 ispitanika (11%) su rekli da su u posljednjih 12 mjeseci imali povredu na radnom mjestu, a 97 ispitanika (89%) da nisu.

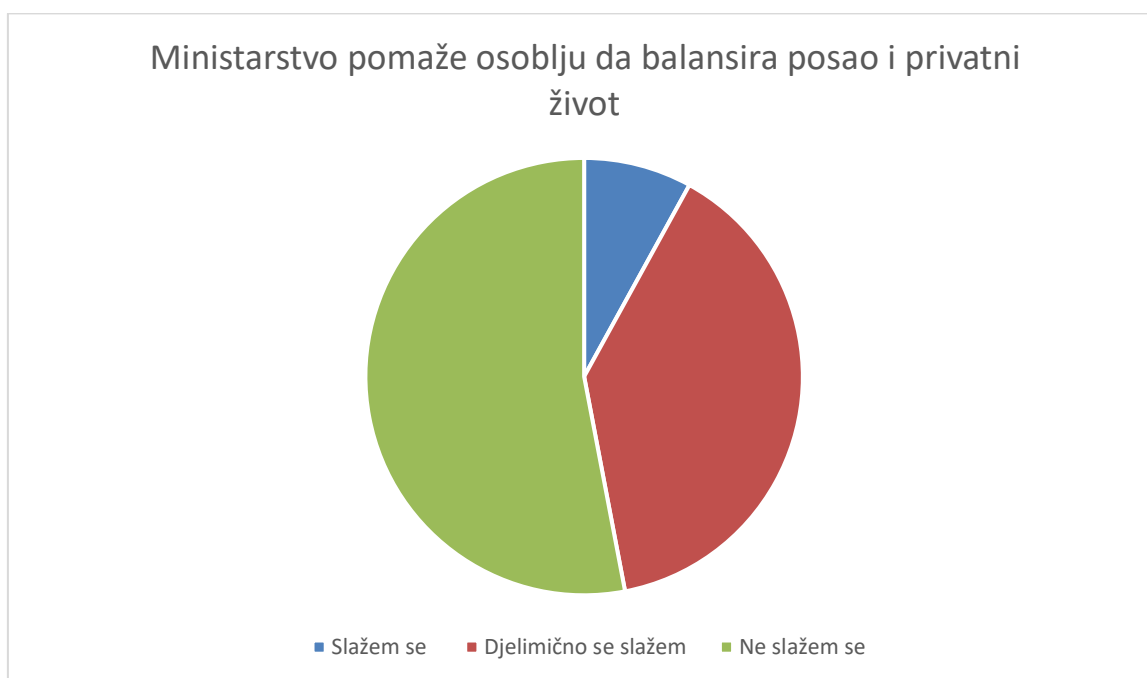
73 ispitanika (66%) su rekli da su se u posljednjih 12 mjeseci osjećali loše zbog stresa na poslu, a 37 ispitanika (34%) da nisu.

8 ispitanika (7%) ne radi prekovremeno u toku sedmice, 49 ispitanika (44%) kažu da rade do 5 sati sedmično prekovremeno, a 53 ispitanika (49%) kažu da rade preko 5 sati prekovremeno sedmično.

Od ukupnog broja ispitanih 9 ispitanika (8%) su se izjasnili da Ministarstvo pomaže osoblju da balansira posao i privatni život, 43 ispitanika (39%) kažu djelimično, a 58 ispitanika (53%) se ne slažu.

Na pitanje sta bi ih motiviralo da rade bolje i kvalitetnije 4 ispitanika (4%) su se izjasnili zanimljiviji posao, 62 ispitanika (57%) veća plata i stimulatívno nagrađivanje, 8 ispitanika (7%) mogućnost obrazovanja i usavršavanja, 17 ispitanika (15%) napredovanje u poslu na temelju uspješnosti u dosadašnjem radu, 8 ispitanika (7%) ugodnija radna okolina, 8 ispitanika (7%) bolja organizacija rada i 3 ispitanika (3%) pohvala za dosadašnji rad

4. ZAKLJUČAK

Policijske snage su organi vlada pojedinih zemalja, zadužene za održavanje zakona i reda. Policija je riječ koja dolazi iz francuskog jezika, i manje direktno iz grčkog politei, što upućuje na vladu ili administraciju; riječ police je skovana u Francuskoj u 18. vijeku. Policija može također biti poznata i kao stražarska služba, po stražarima koji su bili rani vid policijskih službenika. U većini Zapadnih pravnih sistema, glavna uloga policije je da obeshrabri i istraži kriminal, sa posebnim naglaskom na kriminal protiv osoba ili vlasništva i održavanja javnog reda, i ako je moguće da uhapsi osumnjičene, zadrži ih u pritvoru i obavijeste odgovarajuće autoritete. Policije se redovno koriste kao službe kod raznih iznenadnih ozbiljnih situacija, hitnih slučajeva, iznimnih stanja, pomoći u nuždi, intervencija u neočekivanim situacijama koje traže hitnu akciju, uzbune, sinhronizacije medicinskih i vatrogasnih službi, usluga hitnih poziva i drugo.

Nakon ratog sukoba u Bosni i Hercegovini, tlo zemlje je bilo savršeno za dolazak različitih sigurnosno - interesantnih grupacija raznih motiva i namjera. Nakon završetka istog uslijedilo je siromaštvo i uslovna ekonomska nestabilnost što je omogućilo bujanje organiziranih kriminalnih mreža, a to je opet stvorilo jedan od većih evropskih problema, uključujući trgovinu oružjem, drogom i do tada pojavu koja nije bila zastupljena sa kriminalnog aspekta a tiče se trgovine ljudima. Zahvaljujući naporima reformi koje su se desile u oblasti unutrašnje sigurnosti, iste su doprinijele djelomičnom poboljšaju općeg stanja sigurnosti u Bosni i Hercegovini. Djelimično i to iz razloga što ne postoji iskazana i izražena politička volja vodećih partija u BiH da se takva sigurnosna situacija i naročito poboljša, pa upravo iz toga proizilazi da opća nesigurnost raste, a samim tim da se povećava nezadovoljstvo u građanstvu, što se opet može smatrati remetilačkim faktorom dodatno narušavajući sigurnosnu situaciju, a što u konačnici implicira potencijalne socijalne nemire i buntove sa mogućom željom da se svi rezultati koji su postignuti u procesu reforme sigurnosti uslovno rečeno ponište.

Motoričke sposobnosti nemoguće je posmatrati odvojeno od psiholoških karateristika, s obzirom da od njih u velikoj mjeri zavisi kvalitet korištenja motoričkih sposobnosti ali i intenzitet i usmjernost motivacije za njihovo korištenje. Zbog toga procjena psiholoških karakteristika, iako manje egzaktna od procjene motoričkih sposobnosti, nije ništa manje važna. U situaciji u kojoj ne postoji jedan način psihološke procjene koji samostalno ima dovoljan prognostički potencijal, najbolji pristup podrazumjeva bi korištenje i intervju, i psiholoških i situacijskih testova. Rezultati ove tri vrste procjene jedni bi za druge

predstavljali dobar interpretacijski okvir, zbog čega bi konačni ishod procjene bio potpuniji te i u dijagnostičkom i u prognostičkom smislu precizniji. Dodatna istraživanja su neophodna da bi se utvrdilo u kojoj mjeri i na koji način rezultati motoričke procjene i rezultati psihološke procjene mogu međusobno igrati takvu ulogu, odnosno koliko bolje možemo razumjeti rezultate motoričkih testova na osnovu rezultata psihološke procjene i obrnuto. S obzirom na to da mnoge motoričke vještine i psihološke karakteristike u značajnoj mjeri zavise od istih bioloških karakteristika (npr. hormonski status) te da je razvoj pojedinih psiholoških karakteristika i motoričkih sposobnosti usko povezan, mogućnosti za takvo integriranje ovih podataka nisu zanemarive. S obzirom na bolje metrijske karakteristike mjera motoričkih sposobnosti, procjene, takva integracija bi svakako više koristila preciznijoj interpretaciji rezultata psihološke procjene.

Cilj ovog rada je bio pružanje uvida u najčešće izvore stresa s kojima se suočavaju pripadnici policijskih jedinica, do kakvih psihosomatskih simptoma oni mogu dovesti, te ukazati na značaj uloge psihologa u radu sa ovim pripadnicima.

U skladu sa predhodno navedenim potvrđena je generalna hipoteza koja glasi: „Mentalna i fizička pripremljenost službenika policije omogućava da obavljanje poslova i zadataka na zaštiti javnog reda i mira kao i životni imovine fizičkih i pravnih lica bude efikasno i u skladu sa zakonom. „

Za potrebe izrade magistarskog rada izvršeno je anketiranje policijskih službenika na području Kantona Sarajevo. Ukupan broj anketiranih je 110. Od ukupno 110 anketiranih njih 61 (55%) je sa SSS, 17 uposlenika (15%) sa VŠS te 32 uposlenika (30%) sa VSS. Od ukupnog broja ispitanika 100 uposlenika (90%) je muškog spola, a 10 uposlenika (10%) ženskog spola. 77 ispitanika (70%) je u dobnoj skupini od 20-40 godina, 33 ispitanika (30%) ima od 41-60 godina, te nijedan ispitanik nema više od 60 godina. Rukovodeći položaj ima 11 ispitanika (10%), dok ostatak od 99 ispitanika (90%) nije rukovodeći. 64 ispitanika (58%) je zadovoljno poslom, 43 ispitanika (39%) djelimično je zadovoljno, a 3 ispitanika (3%) nije zadovoljno poslom. Samo pola ispitanika, 55 ispitanika (50%) se osjeća sigurno na radnom mjestu, 46 (41%) djelimično, a 9 ispitanika (9%) se ne osjeća sigurno.

Međusobni odnosi, ponašanje, izgled, poslovno odijevanje i odnos prema građanima ne mogu nadomjestiti nikakve taktike, naoružanje ili najnovija oprema. Visoka razina međusobnog uvažavanja, tolerancije, kolegijalnosti, spremnost na pružanje pomoći kolegi

stup su uspješnosti policije u prevenciji i borbi protiv svih oblika kriminala i nezakonitih ponašanja. Nedopustivo je da policijski službenici idu zajedno u ophodnju, a da ne razgovaraju ili imaju neki neriješeni sukob. Na takve pojave nadležni rukovoditelji moraju odmah reagirati, te postojećim alatima (razgovori, medijacija, disciplinski postupci) razriješiti sporove kako bi sistem djelotvorno funkcionirao.

34 ispitanika (30%) smatraju svoj posao sigurnim, 50 ispitanika (45%) djelimično je zadovoljno, a 26 ispitanika (25%) ne smatraju da je njihov posao siguran. 31 ispitanik (28%) je zadovoljan organizacijom na radnom mjestu, 52 ispitanika (47%) djelimično je zadovoljno, a 27 ispitanika (25%) nije zadovoljno. Od ukupnog broja 54 ispitanika (49%) dobijaju povratnu informaciju o uspješnosti svog rada od nadređenog, 41 ispitanik (37%) djelimično, a 15 ispitanika (14%) ne dobija. Od ukupnog broja 2 ispitanika (1%) nije zadovoljno odnosom sa nadređenim, 19 ispitanika (17%) je srednje zadovoljno, 39 ispitanika (35%) je poprilično zadovoljno odnosom sa nadređenim, a 50 ispitanika (47%) je potpuno zadovoljno. 36 ispitanika (32%) su se izjasnili da kada bi im se ponudio posao sličan sadašnjem u drugoj instituciji bi prihvatili, 41 ispitanik (37%) možda, a 33 ispitanika (31%) da ne bi prihvatili. 22 (20%) ispitanika bi prešla na drugi posao radi loših međuljudskih odnosa, 24 (21%) ispitanika radi nesigurnosti radnog mjesta, 12 ispitanika (10%) radi male plate, 29 ispitanika (26%) radi nemogućnosti njihovih radnih potencijala, 23 ispitanika (23%) radi drugih razloga koje nisu u konačnici naveli.

Materijalne kompenzacije predstavljaju temelj i neophodnu osnovu motivacije, no i ne i dovoljnu, budući da za većinu ljudi postaju sve važnije, tzv. potrebe višeg reda, kao što su razvoj i potvrđivanje vlastitih sposobnosti i mogućnosti autonomije, uvažavanja, status i dr. Upravo zbog toga su razvijene brojne nematerijalne strategije, poput oblikovanja posla, participacije, upravljanja pomoću ciljeva, fleksibilnog radnog vremena, razvoja karijere, itd. Usavršavanje i trening zaposlenika, stvaranje ugodnog okruženja u poduzeću te pravedan platni sustav zadaci su koje uspješno provode kako bi stvorili povoljne motivacijske osnove za svakog zaposlenog. Od neizrecive je važnosti politika dobrih međuljudskih odnosa, uključivanje radnika u proces odlučivanja, davanje veće odgovornosti, no i potpuno točno prosuđivanje njihovih zasluga kako bi oni stekli potpuno povjerenje u taj sistem. Upravo sve te činjenice predstavljaju osnovu ka izgradnji kvalitetnog i dugoročnog motivacijskog sistema u kojem će i zaposlenici i poduzeće ostvariti svoje ciljeve, a koji se u osnovi prožimaju i čije ostvarenje nije pojedinačno moguće: tek zajedno čine cjelinu. Motivacija i

zadovoljstvo zaposlenika postaju temeljem zanimanja suvremenog managementa ljudskih potencijala jer jedino se izgradnjom kvalitetnog motivacijskog sustava može pomoći organizaciji da poveća svoju konkurentsku sposobnost i vrijednost. Dosadašnji koncepti motivacijskih sistema, motivacijskih tehnika i strategija postaju nedostatni i nedovoljno fleksibilni, pa je potrebno razvijati i uvoditi nove, koji će svojom razrađenošću i svestranošću dovesti do visoke motiviranosti i zadovoljstva zaposlenika, a time istodobno i ostvariti uspješno poslovanje. Primjenom znanstvenih dostignuća u području motivacije na upravljanje ljudskim potencijalima može se znatno doprinijeti povećanju motivacije i zadovoljstva zaposlenika, a time i povećanju konkurentске sposobnosti i vrijednosti. Za to je bitno znati, koje motivacijske tehnike, na koji način i u kojim uvjetima omogućuju izgradnju kvalitetnog motivacijskog sistema.

17 ispitanika (15%) su se izjasnili da pripadnici MUP-a KS imaju adekvatne pripreme iz psihofizičke sposobnosti, 41 ispitanika (37%) kažu da imaju djelimično, a 52 ispitanika (48%) kažu da se ne slažu sa ovim pitanjem. 57 ispitanika (51%) su se izjasnili da pripadnici MUP-a KS sami obavljaju preventivne preglede, 34 ispitanika (30%) kažu djelimično, a 19 ispitanika (18%) kažu da se ne slažu sa ovim pitanjem. 14 ispitanika (12%) su se izjasnili da pripadnici MUP-a KS imaju obezbjeđene prostorije za trening fizičke spreme, a 96 ispitanika (88%) kažu da nemaju. 5 ispitanika (5%) su se izjasnili da su zatražili pomoć psihologa, a 105 ispitanika (95%) kažu da nisu. 55 ispitanika (50%) smatraju da bi se preventivni pregled pripadnika MUP-a KS trebao vršiti godišnje, 30 ispitanika (27%) u periodu od 3 godine, a 25 ispitanika (23%) u periodu od 5 godina. 14 ispitanika (12%) su rekli da su imali psihološko testiranje unazad godinu dana, a 96 ispitanika (88%) da nisu. 27 ispitanika (24%) su rekli da su imali testiranje fizičke spreme unazad godinu dana, a 83 ispitanika (76%) da nisu. 44 ispitanika (40%) su rekli da su bili na bolovanju unazad godinu dana, a 66 ispitanika (60%) da nisu. 62 ispitanika (56%) su rekli da su bili jednom na bolovanju unazad tri godine, 23 ispitanika (20%) su bila tri puta unazad 3 godine, a 25 ispitanika (24%) nisu nijednom bili na bolovanju unazad tri godine.

Vlada FBiH, na prijedlog federalnog ministra unutarnjih poslova Rame Isaka, usvojila je zaključak kojim je od županijskih ministarstava unutarnjih poslova zatraženo da u najkraćem roku obave liječničke preglede svih policijskih službenika. Prilikom vršenja liječničkih pregleda, koji trebaju biti okončani u najkraćem roku, a najduže za tri mjeseca, poseban fokus staviti na pregled psihičkog zdravlja policijskih službenika. Također, preporučeno je

da se liječnički pregledi policijskih službenika vrše u županijskim javnim zdravstvenim ustanovama. U skladu s tim, u proračunu za 2024. godinu planirana su i osigurana sredstva u iznosu od 220.000 KM za liječničke preglede policijskih službenika Federalne uprave policije Federalnog MUP-a.

Lista ozbiljnih zdravstvenih problema od krvnog pritiska, srčanih problema, povišenog šećera u krvi, problemi sa venama, kičmenim stubom i vidom samo su neki sa kojima se suočavaju policijski službenici. Pored fizičkih problema, treba priznati da jedan broj kolega vjerovatno ima i probleme psihičke prirode, koji značajno utiču kako na njihove privatne živote, tako u na obavljanje službenih zadataka. Jedan od sedam policajaca u svijetu patio je od posttraumatskog stresnog poremećaja (PTSP) ili depresije, a svaki deseti se borio s drugim mentalnim bolestima. Ovo je podatak koji je 2020. godine objavljen u istraživanju na portalu američke vlade Nacional Library of Medicine, naslovljenom "Globalna prevalencija (rasprostranjenost) i faktori rizika za probleme mentalnog zdravlja kod policijskog osoblja: sistematski pregledi i meta-analize". U istraživanju se navodi kako se policajci suočavaju sa velikim rizikom od mogućnosti da razviju probleme vezane za mentalno zdravlje, iako pouzdane procjene njihovih psiholoških problema i dalje ostaju nepoznate. Pretraženo je 16 baza podataka i pregledano 11.506 članaka na temu koji su objavljeni od januara 1980. do 2019. godine. Uključeno je gotovo 70 studija koje su obuhvatile 272.463 policajca iz 24 države svijeta. Mentalni poremećaji u vezi kojih se utvrđivao stepen rizika su: depresija, PTSP, generalni anksiozni poremećaj, samoubilačke misli, alkoholizam i povećanje agresije pod uticajem alkohola.

Najjači faktor rizika za depresiju i samoubilačke misli bio je veći profesionalni stres, a najjači faktori rizika za PTSP pored stresa na poslu bilo je i razvijanje strategija izbjegavanja suočavanja sa problemom, odnosno stresnom situacijom. Rasprostranjenost problema mentalnog zdravlja među policajcima dvostruko veća od podataka koji su ranije bili vezivani za miješane uzorke rezultata pripadnika hitnih službi koji su pojačani slabom socijalnom podrškom, stresom na poslu i neprilagođenim strategijama suočavanja. Napominje se da bez efikasne intervencije, psihološke poteškoće će ostati značajan zdravstveni problem među policajcima.

9 ispitanika (8%) su se izjasnili da su u posljednjih 12 mjeseci bili izloženi diskriminaciji ili mobingu na radnom mjestu, 21 ispitanika (19%) kažu djelimično, a 80 ispitanika (73%) kažu

da nisu. 98 ispitanika (89%) su se izjasnili da znaju saslušati i prihvatiti kritiku nadređenom ili iskusnijeg kolega, 11 ispitanika (10%) kažu djelimično, a 1 ispitanik (1%) e izjasnio da ne zna prihvatiti kritiku. U anketi su ispitanici koji su se izjasnili da si bili diskriminirani ili je izvršen mobing bili u najvećem broju od kolega, nadređenih i vođa smjene. Kao najčešće razloge diskriminacije i mobinga su navedeni mjesto prebivališta i drugo. Niti jedan od ispitanika nije prijavio slučaj diskriminacije ili mobinga na radnom mjestu. 26 ispitanika (23%) su se izjasnili da policijska uprava poduzima efikasnu akciju ukoliko je osoblje diskriminirano od strane stranke ili kolega na radnom mjestu, 57 ispitanika (52%) kažu djelimično, a 27 ispitanika (25%) se ne slažu.

I pored adekvatne zakonske regulative i prisutnih zaštitnih mehanizama, evidentno je da se policijske službenice ne odlučuju na prijave slučajeva diskriminacije kojoj su izložene. Također, i pored jasno propisanih obaveza usklađivanja zakona i donošenja programa mjera s ciljem postizanja rodne ravnopravnosti, evidentno je da policijski organi oklijevaju da ih donose, te su žene još uvijek podzastupljene u policijskim organima na svim nivoima u BiH, a na višim i rukovodećim pozicijama ih gotovo nema. Može se pretpostaviti da je jedan od uzroka tome što smo u osnovi još uvijek patrijarhalno društvo, te su duboko ukorijenjeni rodni stereotipi i predrasude o policijskom zanimanju kao ekskluzivno muškom. S tim u vezi, potrebno je poduzimati planske mjere na njihovom suzbijanju. Edukacija je najbolji način za prevazilaženje predrasuda i rodnih stereotipa, te je u tom pravcu potrebno djelovati u narednom periodu. Također je potrebno ohrabrivati prijavljivanje slučajeva diskriminacije i zaštititi žrtve, čime se šalje jasna poruka da je policija poslodavac koji pruža jednake mogućnosti za žene i muškarce, te omogućava svim zaposlenim da daju svoj puni potencijal u radnom okruženju, kao i da upravo policija služi kao primjer drugim institucijama i postavlja standarde za postupanje u takvim slučajevima. S tim u vezi, potrebno je organizirati adekvatne obuke na temu diskriminacije (podizanje svijesti, prepoznavanje, mehanizmi zaštite i dr.) za najviše rukovodne službenike, sve zaposlene, a posebno za predstavnike nadležnih odjela za unutrašnju kontrolu kako bi stekli potrebna znanja u prepoznavanju ovakvih slučajeva i blagovremenom poduzimanju daljih mjera. Potrebno je istaći i ohrabrujuću činjenicu da je, uprkos svemu navedenom, broj žena u policijskim strukturama u BiH u blagom porastu. Također, činjenica da u policijskim strukturama u BiH postoji određen broj žena s višim činovima, govori da postoji realna mogućnost da policijski organi u skorijoj budućnosti “proizvedu” rukovodeće policijske službenice na najvišim pozicijama. Iako žene čine više od polovine populacije na planeti, postavlja se pitanje kako još uvijek

dozvoljavaju da budu podređene u bilo kojoj sferi privatnog i javnog života?! Država je dužna građanima osigurati najviši stepen sigurnosti i u policijske strukture zapošljavati najbolje među najboljim, pa otkud onda pravo da se izostavi više od 50 % populacije?! Činjenica je da ne možemo efikasno odgovoriti na sigurnosne potrebe građana, ako ne predstavljamo ravnopravno sve građane. Ravnopravna zastupljenost muškaraca i žena treba da bude prisutna u svim sferama policijskog rada i na svim nivoima odlučivanja. Osobe treba da se postavljaju na određene pozicije u skladu sa svojim mogućnostima i afinitetima, bez stereotipne podjele poslova na muške i ženske. Moderna policija u demokratskom društvu trebala bi osigurati najviši stepen sigurnosti građanima, a to se može postići samo optimalno iskorištenom radnom snagom, koja podrazumijeva ravnopravno učešće muškaraca i žena. Ne treba zaboraviti da je integriranje rodnih pitanja u sve sfere privatnog i javnog života i postizanje ravnopravnosti spolova, te zaštita od diskriminacije jedan od prioriteta koje BiH treba ispuniti u cilju pridruživanja evropskim integracijama

Od ukupnog broja ispitanih 37 ispitanika (33%) su se izjasnili da su njihovi potencijali dovoljno iskorišteni na radnom mjestu, 51 ispitanika (46%) kažu djelimično, a 22 ispitanika (21%) se ne slažu. Od ukupnog broja ispitanih 45 ispitanika (40%) su se izjasnili da mogu napredovati u okviru stručne spreme, 40 ispitanika (36%) kažu djelimično, a 25 ispitanika (24%) se ne slažu. Na seminare, edukacije, predavanja, usavršavanja i kongrese 67 ispitanika (61%) ne ide nikada, 34 ispitanika (31%) idu jednom godišnje, 8 ispitanika (7%) više puta godišnje, a 1 ispitanik (1%) barem jednom mjesečno. Od ukupnog broja ispitanih 35 ispitanika (33%) su se izjasnili da je to dovoljno za uspješno obavljanje posla i profesionalni razvoj, 36 ispitanika (34%) kažu djelimično, a 29 ispitanika (33%) se ne slažu. 13 ispitanika (11%) su rekli da su u posljednjih 12 mjeseci imali povredu na radnom mjestu, a 97 ispitanika (89%) da nisu. 73 ispitanika (66%) su rekli da su se u posljednjih 12 mjeseci osjećali loše zbog stresa na poslu, a 37 ispitanika (34%) da nisu. 8 ispitanika (7%) ne radi prekovremeno u toku sedmice, 49 ispitanika (44%) kažu da rade do 5 sati sedmično prekovremeno, a 53 ispitanika (49%) kažu da rade preko 5 sati prekovremeno sedmično. Od ukupnog broja ispitanih 9 ispitanika (8%) su se izjasnili da Ministarstvo pomaže osoblju da balansira posao i privatni život, 43 ispitanika (39%) kažu djelimično, a 58 ispitanika (53%) se ne slažu. Na pitanje sta bi ih motiviralo da rade bolje i kvalitetnije 4 ispitanika (4%) su se izjasnili zanimljiviji posao, 62 ispitanika (57%) veća plata i stimulatívno nagrađivanje, 8 ispitanika (7%) mogućnost obrazovanja i usavršavanja, 17 ispitanika (15%) napredovanje u poslu na temelju uspješnosti u dosadašnjem radu, 8 ispitanika (7%) ugodnija

radna okolina, 8 ispitanika (7%) bolja organizacija rada i 3 ispitanika (3%) pohvala za dosadašnji rad.

Pripadnici policijskih jedinica su posebno obučeni za izvršenje najsloženijih i visokorizičnih poslova koji izlaze iz opisa posla drugih policijskih službenika. Oni se bore protiv terorizma, organiziranog kriminala, talačkih situacija; učestvuju u najsloženijim potragama, zasjedama, hapšenjima. Pri selekciji prolaze posebnu obuku, testove mentalnih i motoričkih sposobnosti i velike fizičke izdržljivosti i prilagodljivosti na najrazličitije i najekstremnije situacije.

Pripadnici policijskih jedinica se svakodnevno susreću s različitim stresnim situacijama koje se uglavnom ne mogu izbjeći. suočavaju se sa najokrutnijim društvenim sadržajima i vrlo specifičnom i zahtjevnom organizacijom rada. Porast kriminaliteta vodi sve okrutnijim sadržajima u društvu što utiče na sve veću stresogenost ovog posla. Stres proizlazi iz samog sadržaja posla i organizacije posla. Pregled brojnih istraživanja provedenih u svijetu ukazuje na to da pripadnici ovih jedinica težim procjenjuju stresore vezane za organizaciju posla. Smatra se da takvi rezultati proizlaze iz nedovoljne pripremljenosti i obučenosti za takve oabveze. Velika dinamika ovog zanimanja i brojna psihička opterećenja narušavaju psihičko i fizičko zdravlje. To vodi do brojnih negativnih posljedica kroz pojavu psihosomatskih simptoma. Pregled istraživanja među najčešće ubraja gastrointestinalne poremećaje, kardiovaskularne bolesti, srčani udar, probleme sa crijevima, debljanje, dijabetes, hronični umor i bolove u leđima. Prisutne su i emocionalne promjene koje se očituju kroz anksioznost, depresiju, razdražljivost, što može dovesti ili do pretjerane agresivnosti ili osamljivanja. U tom slučaju dolazi i do prepuštanja brojnim porocima, poput alkohola i droge, a to prema istraživanjima, uveliko utječe na porodični život. U ovom zanimanju je od najvećeg značaja mentalna snaga i spremnost. Zbog toga je izuzetno bitna uloga psihologa. Psiholog učestvuje u procesu selekcije i odabira kandidata koji zadovoljavaju uslove mentalne snage za ovaj složeni posao. Pored toga, radi sa pripadnicima na prevenciji posljedica stresa tako što obavlja razgovore sa službenicima prije i nakon svake visokorizične situacije. Psiholog pomaže rukovodiocima u odabiru onih službenika koji su mentalno spremniji na situacije visokog rizika kada je neophodno krenuti u akciju. Kada već dođe do stresnih situacija koje utječu na specijalce, psiholog je tu da pruži psihološku pomoć kako stresna situacija ne bi ostavljala posljedice velikih razmjera i dovela do ozbiljnijih psihosomatskih problema.

Također su potvrđene i izvedbene hipoteze koje glase:

- Selekcija ljudskih resursa i potencijala, primjenom motoričkih testova kao instrumenta selekcije, je postupak izbora određenih kandidata za određenu policijsku aktivnost, pri čemu se vrši procjena mogućnosti realizacije dostignuća kandidata u vršenju dužnosti za određenu policijsku aktivnost u budućnosti i to temeljem četiri ravnopravna faktora: poznatost finalnog cilja selekcije kandidata, tj. modela policijskih aktivnosti, procjena poznatosti motoričkih sposobnosti i vještina kandidata, procjena poznatosti postupka transformacije motoričkih sposobnosti i vještina budućeg kandidata i procjena svojstva kandidata nad kojima je izvršena selekcija.
- Mentalna pripravnost zapravo pruža službenicima alate pomoću kojih oni uzbuđenje drže na umjerenom nivou kroz pojačavanje osjetilne percepcije i kognitivne sposobnosti kako bi mogli optimalno odgovoriti.
- Mentalnom zdravlju policijskih službenika općenito je posvećeno nedovoljno pažnje, te se o tome priča najčešće kada oduzmu sebi život ili učine neko krivično djelo nakon čega u fokus dolaze svi problemi koji se tiču nedovoljne psihološke podrške ovoj skupini.

5. LITERATURA

1. Bajramović, Zlatan (2016) Upravljanje ljudskim resursima sigurnosnog sektora Bosne i Hercegovine, Sarajevo: Fakultet političkih nauka
2. Beridan, Izet (2008) Politika i sigurnost, Sarajevo: Fakultet političkih nauka
3. Bilić, V. (2009). Psihološki čimbenici kod kardiovaskularnih bolesti. *Medix*, 83, 100-103.
4. Capan, M., Sindik, J., & Bičanić, V. (2016). Povezanost sagorijevanja na poslu i karakteristika posla policijskog službenika. *Policija i sigurnost*, 25(2/2016), 164-178.
5. Cikotić, Selmo; Smajić, Mirza; Deliće, Haris i Subašić, Nihad (2018) Nacionalna sigurnost i privatna zaštita, Sarajevo: Fakultet političkih nauka
6. Cikotić Selmo (2017) Liderstvo, teorija i praksa, Sarajevo: Fakultet političkih nauka Sarajevo
7. Dujović, Jagoš (2006) Rukovođenje i upravljanje sistemima sigurnosti, Sarajevo: Fakultet političkih nauka
8. Fulero, S. M. i Wrightsman L. S. (2009). *Forensic psychology* (3rd ed.) Belmont, CA: Wadsworth, Cengage Learning.
9. Glavina, I., & Vukosav, J. (2011). Stress in police profession. *Policija i sigurnost*, 20(1), 32- 46.
10. Glavina, I., Kulenović, L., & Vukosav, J. (2013). Stresori i načini suočavanja kod policijskih službenika. *Suvremena psihologija*, 16(2), 235-246
11. Glavina Jelaš, I., Korak, D., & Dević, I. (2014). Adaptivni i maladaptivni načini suočavanja sa stresom kod policijskih službenika. *Sigurnost: časopis za sigurnost u radnoj i životnoj okolini*, 56(3), 203-211.
12. Greene, E. i Heilburn, K. (2011). *Wrightsmen's Psychology and the Legal System* (7th ed.). Belmont, CA: Wadsworth, Cengage Learning
13. Grupa autora (2010), *Rad policije u BIH*, priručnik, Sarajevo
14. Hadžikadunić, A. i Turković, S. (2013). Selekcija ljudskih resursa za potrebe policije primjenom bazično motoričkih testova. Treća međunarodna konferencija »Sportske nauke i zdravlje. Panevropski Univerzitet 15.03.2013. godine. Banja Luka.
15. Hadžikadunić, A., Šuvalija, M., & Bajraktarević, J. (2015). Selekcija ljudskih resursa i potencijala za potrebe policije primjenom psiho-motoričkih testova. *Kriminalističke teme*, (3-4), 107-124.

16. Jozić, M., & Zečić, M. Kontrola treniranosti bazičnih i specifičnih sposobnosti policijskih službenika interventne policije.
17. Juras, D. (2016). Mobing i policija. *Policija i sigurnost*, 25(2/2016), 131-152.
18. Kalem, D. (2014). Međusobni odnosi i poslovno ponašanje policijskih službenika. *Policija i sigurnost*, 23(2/2014.), 0-0.
19. Kastrelar, V. E. i Gaines, L. K. (2011). *Community Policing: A Contemporary Perspective*. Waltham, MA: Elsevier
20. Kovčo Vukadin, I. (2012). Napadi na policijske službenike: pregled aktualnih spoznaja. *Policija i sigurnost*, 20(3), 273-305
21. Lee, C. (2006). Psychological Testing for Recruit Screening. *TELEMASP Bulletin*, 13(2), str. 1–7.
22. Lee, T. L. (2007). Psychological Standards. U Greene, J. R., *The Encyclopedia of Police Science* (3rd ed., str. 1069-1073). New York: Routledge
23. Malacko, J., Rađo, I. (2004). *Nove tehnologije u sportu*. Fakultet sporta i tjelesnog odgoja. Sarajevo.
24. Masleša R. (2008), *Policija i društvo*, Priština
25. Mendeš, M., & Pleše, V. (2011). Kondicijski trening i način provedbe za polaznike Programa srednjoškolskog obrazovanja odraslih za zanimanje policajac u Odjelu za policijsku obuku. *Policija i sigurnost*, 19(4), 511-516.
26. Milanović, Vuleta, Šimec (1997). Dijagnostika treniranosti sportaša. U D. Milanović i S.
27. Milanović. M., Gabelica-Šupljak, M. (1997). Psihodijagnostika u funkciji procjene psihosocijalnog statusa članova sportske ekipe. Psihosocijalna dijagnostika u sportu.
28. Ono, M., Sachau, D. A., Deal, W. P., Englert, D. R. i Taylor, M. D. (2011). Cognitive Ability, Emotional Intelligence, and the Big Five Personality Dimensions as Predictors of Criminal Investigator Performance. *Criminal Justice and Behavior*, 38(5), str. 471-491.
29. Ostojić, S (2006). *Leksikon sportske medicine i fiziologije vježbanja*. Agencija Matić. Beograd.
30. Orlović, Labap, Gudelj (2015). *Stres u policiji – percipirani izvori stresa policijskih službenika (profesija, organizacija, menadžment)*.
31. Ribičić, G., & Vidić, P. (2009). Fizički napadi na policijske službenike. *Policija i sigurnost*, 18(2), 202-212.

32. Rubeša, D. J., & Zidar, D. (2009). Neki pokazatelji generiranja metaboličkog sindroma policijskih službenika. *Pogledi i mišljenja*, 152.
33. Sergej, M. (2006). *Leksikon sportske medicine i fiziologije vježbanja*. Beograd: Agencija "Matić".
34. STOLNIK, D., & MARIĆ, H. (2016). Prikaz rada trenažnoga simulacijskog oružja u praktičnoj nastavi policijskih službenika. *Policija i sigurnost*, 25(1/2016), 52-63.
35. Šoš, H. i Rađo, I. (1998). *Mjerenje u kineziologiji*. Sarajevo: Fakultet za fizičku kulturu.
36. Tot, B. (2008). Povezanost dimenzija sagorijevanja na radu i nekih samoiskazanih psiholoških tegoba u policijskih službenika. *Kriminologija & socijalna integracija: časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju*, 16(1), 1-14.
37. Tot, B. (2010). Evaluacija upitnika organizacijskih i operativnih izvora stresa na radu kod policijskih službenika. *Kriminologija & socijalna integracija: časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju*, 18(1), 39-51.
38. Vulić-Prtorić, A., Jović, M., Coha, R., Grubić, M., Lopižić, J., & Padelin, P. (2008). Anksiozna osjetljivost i psihosomatski simptomi u djece i adolescenata. *Klinička psihologija*, 1(1-2), 7-25.
39. Zaciorski (1975). *Fizička svojstva sportiste*. Savez za fizičku kulturu Jugoslavije. Beograd, 1975.
40. Zotović, M. (2002). Stres i posledice stresa: prikaz transakcionističkog teorijskog modela. *Psihologija*, 35(1-2), 3-23

6. SKRAĆENICE

ARBiH Armija Republike Bosne i Hercegovine

BD Brčko distrikt

BiH Bosna i Hercegovina

DKPT Direkcija za koordinaciju policijskih tijela

EU engl. European Union - Evropska Unija

FBiH Federacija Bosne i Hercegovine

FMUP Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova

FUP Policijska akademija Federalnog ministarstva unutrašnjih poslova

GPBiH Granična policija Bosne i Hercegovine

IACP Međunarodno udruženje policijskih komesara

IPTF engl. International Police - Međunarodne policijske snage

MUP KS Ministarstvo unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo

MUP RS Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske

NATO engl. North Atlantic Treaty Organisation - Sjevernoatlantski vojni savez

OHR engl. Office of the High Representative - Ured visokog predstavnika

OSA/OBA Obavještajno sigurnosna – bezbjednosna agencija

RS Republika Srpska

SAJ Specijalna antiteroristička jedinica

SIPA Državna agencija za istrage i zaštitu

UN engl. United Nations - Ujedinjene nacije